

Mimmu Sulkanen, Julia Kuusiholma-Linnamäki,
Maarit Alasuutari, Lotta Saranko & Marja-Kristiina Lerkkanen

KAKSIVUOTISEN ESIOPETUKSEN KOKEILUN SEURANNAN JA ARVIOINNIN TULOKSIA 2021-2022

Osaraportti 3: Tuen järjestelyt ja toteutuminen

JYU REPORTS 23

Mimmu Sulkanen, Julia Kuusiholma-Linnamäki,
Maarit Alasuutari, Lotta Saranko & Marja-Kristiina Lerkkanen

KAKSIVUOTISEN ESIOPETUKSEN KOKKEILUN SEURANNAN JA ARVIOINNIN TULOKSIA 2021-2022

Osaraportti 3: Tuen järjestelyt ja toteutuminen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2021

Copyright © 2021, by University of Jyväskylä

Permanent link to this publication: <http://urn.fi/URN:ISBN:>

ISBN 978-951-39-9645-1 (PDF)

URN:ISBN:978-951-39-9645-1

ISSN 2737-0046

DOI: 10.17011/jyureports/2023/23

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license (CC BY 4.0).

Sisältö

TIIVISTELMÄ.....	4
ABSTRACT.....	6
1 Johdanto.....	8
1.1 Tuki viisivuotiaiden varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.....	9
1.1.1 Kolmiportainen tuki kaksivuotisessa esiopetuksessa	10
1.1.2 Opiskeluhoolto	11
1.1.3 Moniammatillinen yhteistyö	12
1.1.4 Erityisopettajan palvelut.....	12
1.2 Tutkimuksen toteutus	13
1.2.1 Muuttajat ja analyysit	13
2 Tulokset	16
2.1 Lapsiryhmien taustatiedot tuen tarpeen osalta	16
2.1.1 Tuen tarpeiset lapset lapsiryhmissä	16
2.1.2 Tuen tarpeiset viisivuotiaat lapsiryhmässä	19
2.1.3 Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset lapsiryhmässä	21
2.2 Tuen järjestelyt kokeilukunnissa ja lapsiryhmissä.....	22
2.2.1 Kolmiportainen tuki kuntatason vastauksissa.....	22
2.2.2 Kolmiportainen tuki lapsiryhmien opettajien vastauksissa.....	23
2.2.3 Oppilashuollon palvelut.....	25
2.2.4 Tuen monialainen työryhmä.....	28
2.2.5 Varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelut.....	30
2.3 Tuen toteutuminen lapsiryhmissä.....	34
2.3.1 Yhteistyö sote-palveluiden ja oppilashuollon kanssa	34
2.3.2 Lasten suunnitelmiin kirjattujen tukitoimien ja tavoitteiden toteutuminen	35
2.3.3 Kehityksen ja oppimisen tuen järjestäminen lapsiryhmässä	41
3 Yhteenveto.....	44
3.1 Kolmiportainen tuki.....	44
3.2 Oppilashuollon palvelut.....	45
3.3 Moniammatillisen työryhmän palvelut	46
3.4 Varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelut.....	47
3.5 Lasten tuen toteutuminen.....	47
Lähteet.....	49
Liitteet.....	51
Kirjoittajat.....	60

TIIVISTELMÄ

Mimmu Sulkanen, Julia Kuusiholma-Linnamäki, Maarit Alasuutari, Lotta Saranko & Marja-Kristiina Lerkkanen. 2023. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun seurannan ja arvioinnin tuloksia 2021–2022. Osaraportti 3: Tuen järjestelyt ja toteutuminen. 62 sivua. ISBN 978-951-39-9645-1 (verkkojulkaisu)

Opetus- ja kulttuuriministeriön toteuttama kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu käynnistyi elokuussa 2021. Tämä raportti on osa kokeilun seuranta- ja arviointia. Osaraportin tulokset perustuvat kahteen kevällä 2022 toteutettuun kyselytutkimukseen: kuntakyselyyn ja opettajakyselyyn. Kyselyissä tarkasteltiin lasten tuen tarvetta ja sen järjestämistä kunnassa ja lapsiryhmissä sekä kokeilu- että verrokkikunnissa toimintakaudella 2021–2022. Kuntakyselyyn vastasi 120 kuntien varhaiskasvatuksesta vastaavaa viranhaltijaa ja opettajakyselyyn 872 kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun kokeilu- ja verrokkiryhmien vastaavaa varhaiskasvatuksen opettajaa.

Tulokset osoittivat, että keskimäärin joka viidennellä lapsella sekä kokeilu- että verrokkiryhmissä oli jokin tuen tarve. Enemmistössä sekä kokeilu- että verrokkikunnista oli toimintakaudella 2021–2022 käytössä kolmiportainen tuki kaikille varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisille lapsille, mutta se oli tyypillisempää kokeiluryhmille. Enemmistö kokeilukunnista tarjosi oppilashuollon palveluita kaksivuotiseen ja yksivuotiseen esiopetukseen osallistuville lapsille. Kokeiluun osallistuminen näyttäisi liisänneen viisivuotiaiden mahdollisuuksia saada kolmiportaisen tuen mukaista tukea sekä tukea oppilashuollon palveluiden kautta.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelujen saatavuus opettajien määrän ja kelpoisuuden sekä toimintatapojen osalta vaihteli erilaisten kuntien välillä. Enemmistössä kunnista kaikki varhaiskasvatuksen erityisopettajat olivat kuitenkin kelpoisia tehtäväänsä. Tavallisimmin varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelut oli järjestetty siten, että päiväkodille oli nimetty erityisopettaja, johon ryhmät pystyivät olemaan yhteydessä tarvittaessa tai päiväkodille nimetty erityisopettaja kävi säännöllisesti konsultoimassa ja havainnoimassa ryhmissä. Kolmanneksi useimmin erityisopettajat tekivät säännöllistä yhteistyötä ryhmän henkilöstön kanssa esimerkiksi järjestämällä pienryhmätuokioita lapsille. Toimipaikkamäärältään suurten kuntien, mutta ei pienten, kokeilu- ja verrokkiryhmät erosivat siinä, miten erityisopettajan palvelut oli niissä järjestetty. Kokeiluryhmissä erityisopettajat tekivät useammin säännöllistä yhteistyötä ryhmän henkilöstön kanssa kuin verrokkiryhmissä. Vaikka

enemmistö opettajista oli tyytyväisiä siihen, miten oppilashuollon ja erityisopettajan palvelut vastasivat lapsiryhmän tarpeita, yli puolet opettajista arvioi, että lasten suunnitelmiin kirjatut tukitoimet eivät toteutuneet kaikkien ryhmän lasten kohdalla. Opettajien vastausten perusteella lasten suunnitelmiin kirjattujen tavoitteiden toteutumattomuutta selittivät useimmin resurssipula, riittävän henkilöstön puute ja henkilöstön vaihtuvuus.

ABSTRACT

Mimmi Sulkanen, Julia Kuusiholma-Linnamäki, Maarit Alasuutari, Lotta Saranko, & Marja-Kristiina Lerkkanen. (2023). Preliminary results of monitoring and evaluation of the two-year pre-primary education trial of 2021–2022. Report 3: Arrangements and implementation of support for growth and learning. 62 sivua. ISBN 978-951-39-9645-1 (PDF)

The two-year pre-primary education trial conducted by the Ministry of Education and Culture started in August 2021. This report is part of the trial's follow-up study. The results are based on two surveys conducted in the spring of 2022. The surveys supplied information and insights on the arrangements and implementation of the support for children's growth and learning and the organization of that support in the municipalities in both trial and control groups during the trial's first operating period of 2021–2022. The first survey was aimed at the officials responsible for early childhood education and care (ECEC) in the municipalities ($N = 120$). The second survey was aimed at the ECEC teachers-in-charge of the trial and control groups ($N = 872$).

The results showed that, on average, every fifth child in both the trial and control groups had some need for support. In most of both the trial and control municipalities, three-step support was in place for all children in ECEC and pre-primary education, but this was more typical in the trial groups than in the control groups. The majority of the trial municipalities offered student welfare services to children participating in a two-year pre-primary education trial and pre-primary education aged children. Participating in the trial seems to have increased the chances of five-year-olds receiving support in accordance with the three-step support as well as support through student welfare services.

The availability of services of early childhood special education (SEN) teachers varied among the municipalities in terms of the number and qualifications of the SEN teachers, and ways of organizing services. However, in the majority of the municipalities, all SEN teachers were qualified. The most common way of organizing the SEN teacher services was that the SEN teacher was named to an ECEC center, and they regularly visited child groups to consult and observe or the child groups' staff could contact them if necessary. Also, in many cases, the SEM teachers cooperated with the group's staff, for example, by organizing small group sessions for the children. The trial and control groups in large municipalities, but not in the small ones, differed in how the SEM teacher's services were organized. In the trial groups, the SEM teachers collaborated more often with the group's staff than in the control groups. Although the majority of the teachers were satisfied with how the student

welfare services and the SEM teacher services met the needs of their children, more than half of the teachers stated that the support activities written in the children's personal learning plans were not realized for all the children in the group. According to the teachers' responses to the surveys, the lack of resources, lack of sufficient staff, and turnover of staff were the most frequent reasons why the support activities written in the children's personal learning plans were not realized.

1 JOHDANTO

Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) toteuttama Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu käynnistyi 148 kunnassa elokuussa 2021 ja kestää toukokuun 2024 loppuun (ks. Sarvimäki ym., 2023). Näistä kunnista 105 on valittu järjestämään kaksivuotista esiopetusta kokeilukuntina ja loput toimimaan verrokkikuntina. Kaksivuotisessa esiopetuksessa lapsi aloittaa esiopetuksen jo viisivuotiaana. Kokeilun taustalla on pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma, johon on kirjattu pyrkimys lisätä koulutuksen tasa-arvoa, kaventaa oppimiseroja, nostaa koulutuksen ja osaamisen tasoa, parantaa varhaisten perustaitojen oppimista ja nostaa varhaiskasvatuksen osallistumisastetta. Näihin tavoitteisiin liittyen hallitusohjelmaan kirjattiin myös lause: ”Selvitetään kaksivuotisen esiopetuksen toteuttaminen osana kokonaisuutta.”

Opetushallitus on laatinut Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet (Opetushallitus, 2021) ja tukee kokeilun järjestäjiä kokeilun toimeenpanossa järjestämällä esimerkiksi säännöllisiä etätapaamisia. Kokeilun tavoitteena on muun muassa vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa, kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta, selvittää varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen välisiä jatkumia, perheiden palveluvalintoja sekä saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaalisiin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen. Kaksivuotisen esiopetuksen toimeenpanoa, pedagogisia ja toiminnallisia käytäntöjä sekä kokemuksia seurataan ja arvioidaan monitieteisellä tutkimuksella. Tutkimusryhmään kuuluu tutkijoita Aalto-yliopistosta, Valtion taloudellisesta tutkimuskeskuksesta (VATT), Jyväskylän yliopistosta, Helsingin yliopistosta ja Turun yliopistosta. Tämä raportti on osa Jyväskylän yliopiston toteuttamia osatutkimuksia. Seuranta- ja arviointitutkimukselle on asetettu arviointikysymykset, joiden avulla arvioidaan kokeilun tavoitteiden toteutumista. Tämä osaraportti koskee koulutuksellisen tasa-arvon vahvistumisen arviointia vastaamalla seuraaviin Opetus- ja kulttuuriministeriön kokeilun arvioinnille ja seurannalle asetamiin kysymyksiin:

1. Minkälaisia tuen järjestelyt ovat kokeilukunnissa olleet? Miten tuen järjestelyt ovat toteutuneet?
2. Erosivatko tuen järjestelyt koeryhmään kuuluvien ja verrokkiryhmään kuuluvien välillä?

Tämän raportin tulokset perustuvat kahteen keväällä 2022 toteutettuun kyselytutkimukseen, joissa tarkasteltiin lasten tuen tarvetta ja sen järjestämistä kunnissa ja kokeilu- ja verrokkilapsiryhmissä. Kyselyissä pyydettiin arvioimaan toimintakautta 2021–2022, jolloin kokeilu käynnistyi. Ensimmäinen kysely suunnattiin kuntien varhaiskasvatuksesta (mukaan lukien mahdollinen kaksivuotinen esiopetus) vastaaville viranhaltijoille ja toinen kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun kokeilu- ja verrokkiryhmien vastaaville varhaiskasvatuksen opettajille (ks. Sulkanen ym., 2023a). Kyselytutkimukset mahdollistavat tuen järjestelyjen ja toteutumisen tarkastelun sekä kunta- että lapsiryhmätasolla ja osin myös saman kunnan varhaiskasvatusjohtajien ja varhaiskasvatuksen opettajien vastausten tarkastelun rinnakkain. Tästä eteenpäin varhaiskasvatusjohtajille suunnattuun kyselyyn viitataan kuntakyselynä ja opettajille suunnattuun kyselyyn opettajakyselynä. Tässä raportissa viisivuotiailla lapsilla tarkoitetaan vuonna 2016 syntyneitä lapsia.

Kyselyistä on laadittu myös kaksi muuta osaraporttia, joista ensimmäinen käsittelee esiopetuskokeilun kokeiluasiakirjojen laadintaa, arviointia ja käyttöönottoa (Sulkanen ym., 2023a) ja toinen esiopetuskokeilun järjestelyitä, toimintaa ja oppimisen polun jatkumoa (Sulkanen ym., 2023b). Lisäksi ensimmäisessä raportissa on kuvattu tarkemmin kyselytutkimusten toteutus ja vastaajat (Sulkanen ym., 2023a).

1.1 Tuki viisivuotiaiden varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa noudatetaan perusopetuslain (628/1998) mukaisia ja vuoden 2014 esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kuvattuja määräyksiä lasten kasvun ja oppimisen tuesta (ks. Opetushallitus, 2021). Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilua ja varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti niin, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus osallistua esiopetukseen ja varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta (Opetushallitus 2021; 2022). Inklusion periaatteita noudattaen lasten tukitoimet pyritään tuomaan lapsen omaan ryhmään erilaisilla joustavilla järjestelyillä. Tuki voidaan järjestää myös integroiduissa erityisryhmissä tai erityisryhmissä, joissa työskentelee vakituisesti varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Näin ollen tuen palvelujen ja niiden järjestämisen tulisi vastata tuen järjestämistä

kuusivuotiaiden esiopetuksessa. Tämä tarkoittaa sitä, että ne eroavat varhaiskasvatuksen tuen palveluista ja järjestelyistä. Seuraavaksi kuvataan lyhyesti, mitä kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun tuen palveluista ja niiden järjestämisestä on säädetty kokeilua ohjaavissa asiakirjoissa ja miten ne eroavat varhaiskasvatuksen säädöksistä.

1.1.1 Kolmiportainen tuki kaksivuotisessa esiopetuksessa

Esiopetuksessa lapset kuuluvat kasvun ja oppimisen tuen piiriin, joka koostuu kolmesta tasosta ns. kolmiportaisen tuen malli (Perusopetuslaki 628/1998; Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta 1046/2020; Opetushallitus 2021). Toimintakauden 2021–2022 aikana, jota tämä raportti koskee, kolmiportaisen tuen mallin käyttöä ei vielä edellytetty varhaiskasvatuksessa, mutta kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluryhmissä mallia tuli noudattaa. Uudistettu varhaiskasvatustalaki (540/2018) ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus, 2022) tulivat voimaan kokeilun aikana 1.8.2022, ja ne edellyttävät jatkossa kolmiportaisen tuen mallin käyttöä kaikkien kuntien varhaiskasvatuksessa.

Kolmiportaisen tuen mallissa kasvun ja oppimisen tuen tasot ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki (Opetushallitus, 2021). Näillä tasoilla yksittäin tai samanaikaisesti tarjottavia tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Lapsi siirtyy tuen tasolta toiselle, kun käytössä olevan tason tukitoimet eivät hänelle enää riitä. Yleensä lapsen siirtyessä tuen tasolta toiselle tukitoimet lisääntyvät, vahvistuvat ja ovat pitkäkestoisempia.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino tukea lapsen kehitystä ja oppimista eikä se edellytä lapsen diagnosointia, erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä. Yleisen tuen tukitoimet ovat yleensä yksittäisiä sisältäen esimerkiksi lapsen yksilölliset tarpeet huomioivan opetusmateriaalin ja välineiden käyttöä. Myös osa-aikainen erityisopetus kuten erityisopettajan pitämät pienryhmätuokiot voivat sisältyä yleiseen tukeen. (Opetushallitus, 2021.)

Lapsi siirtyy tehostettuun tukeen, kun yleinen tuki ei riitä hänelle esimerkiksi silloin, kun hän tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja. Kun lapsi siirtyy yleisestä tuesta tehostettuun tukeen, tehdään hänelle pedagoginen arvio sekä siihen pohjautuva henkilökohtainen oppimissuunnitelma. Pedagogisessa arviossa käsitellään tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisiin tuen piiriin monitammattillisesti yhteistyössä opiskeluhoollon ammattihenkilöiden kanssa. (Opetushallitus, 2021.)

Kun lapsen kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten, annetaan hänelle erityistä tukea (Opetushallitus, 2021).

Näin voi olla esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta tuesta. Lapsen erityisen tuen tarpeesta tehdään pedagoginen selvitys, jonka pohjalta tehdään kirjallinen erityisen tuen päätös hallintolain mukaisesti. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä myös psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilman pedagogista selvitystä tai tehostetun tuen saamista. Erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan lisäksi henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Erityisen tuen lopettamisesta tulee tehdä erillinen päätös. Mikäli lapsi on siirtynyt tehostetun tuen piiriin toimintakauden aikana, hän harvoin siirtyy saman toimintakauden aikana erityisen tuen piiriin tai takaisin yleisen tuen piiriin, sillä tuen vaikutusten toteaminen lyhyessä ajassa ei yleensä ole mahdollista (Opetushallitus, 2021).

1.1.2 Opiskeluhoolto

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa noudatetaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain (2013/1287) ja sen muutoksen mukaisia opiskeluhooltoon liittyviä määräyksiä. Sen sijaan varhaiskasvatus ei kuulu oppilas- ja opiskelijahuoltolain piiriin. Opiskeluhoollolla tarkoitetaan ”lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa” (Opetushallitus, 2021; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1287). Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä, jota toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ensisijainen opiskeluhoollon toteutusmuoto ja se tarkoittaa esimerkiksi toimintakulttuuria, yhteisöllistä toimintaa, kodin ja esiopetuksen välistä yhteistyötä sekä turvallisuutta edistäviä toimenpiteitä. Yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon kuuluu muun muassa lapsen oikeus opiskeluhoitopalveluihin, joita ovat ikäryhmäkohtaiset neuvolapalvelut sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut.

Opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1287). Lisäksi oppilaitoksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaa monialainen oppilaitoskohtainen *opiskeluhooltoryhmä*, jota johtaa koulutuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opiskeluhooltoryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista päättää koulutuksen järjestäjä. Yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseen ja opiskeluhoollon palvelujen järjestämiseen liittyvät asiat käsitellään lain mukaan tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Lapsen asian käsittely tällaisessa asiantuntijaryhmässä perustuu huoltajan suostumukseen.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2021) huomautetaan, että kokeiluun osallistuva henkilöstö ei välttämättä

tunne oppilas- ja opiskelijahuoltolakia ja sen mukaisia paikallisia toimintatapoja. Tämän vuoksi esiopetuksen järjestäjän tulisi huolehtia, että esiopetuskokeilussa toimiva opetushenkilöstö tuntee opiskeluhuollon lainsäädännön sekä perusteiden mukaiset paikalliset toimintatavat.

Opiskeluhuollon toteutumista ja vaikuttavuutta seuraavat valtakunnallisesti Opetushallitus ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Lisäksi ”koulutuksen järjestäjän on arvioitava opiskeluhuollon toteutumista ja vaikuttavuutta yhteistyössä kunnan opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa sekä osallistuttava ulkopuoliseen opiskeluhooltoon koskevaan arviointiin.” (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1287)

1.1.3 Moniammatillinen yhteistyö

Esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa korostetaan monialaisen yhteistyön merkitystä lapsen tuen tarpeiden havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteutuksessa (Opetushallitus, 2021; Opetushallitus, 2018). Monialainen yhteistyö tarkoittaa yhteistyötä sekä tiedon siirtoa esimerkiksi neuvolan, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen, lapsen huoltajien sekä erityisopettajien ja muiden tuen ammattihenkilöiden välillä. Lisäksi monialaiseen yhteistyöhön voivat osallistua esimerkiksi lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palveluiden asiantuntijat. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti. Moniammatillinen työryhmä kootaan esimerkiksi silloin, kun tehdään arvioita ja päätöksiä lapsen siirtymisestä yleisestä tuesta tehostettuun tukeen tai tehostetusta tuesta erityiseen tukeen tai kun arvioidaan lapsen tarvetta pidennettyyn oppivelvollisuu-teen.

1.1.4 Erityisopettajan palvelut

Esiopetuksessa erityisopettajan tarjoama erityisopetus on yksi lapselle perusopetuslaissa määritellyistä tuen muodoista (Opetushallitus, 2021). Erityisopettaja myös osallistuu esiopetuksessa lapsen tuen tarpeen, toimenpiteiden tai niiden toteutumisen arviointiin. Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus erityisopettajan palveluihin ja opetukseen, jos hänen tuen tarpeensa sitä edellyttävät. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan osaamista hyödynnetään tuen tarpeessa olevien lasten erityisopetus- ja kasvatustehtävissä sekä muun henkilöstön konsultoinnissa ja ohjauksessa (Opetushallitus, 2018; 2022). Varhaiskasvatustien (2018/540) mukaan ”kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja”. Toisin sanoen, mikäli kunnan varhaiskasvatuksessa on tuen tarpeisia lapsia, tulisi heille olla tarjolla erityisopettajan palvelut.

1.2 Tutkimuksen toteutus

Tämä raportti perustuu kahteen keväällä 2022 kerättyyn verkkokyselyaineistoon koskien kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun ensimmäistä toimintavuotta 2021–2022. Ensimmäinen kysely suunnattiin kokeilu- ja verrokkikuntien varhaiskasvatuksesta (mukaan lukien kaksivuotinen esiopetus) vastaaville viranhaltijoille, joista käytetään tässä raportissa nimitystä *varhaiskasvatusjohtajat*. Toinen kyselyistä suunnattiin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun kokeilu- ja verrokkiryhmien vastaaville varhaiskasvatuksen opettajille tai kyseistä tehtävää hoitaville henkilöille, joista käytetään tässä raportissa nimitystä *opettajat*. Varhaiskasvatusjohtajille suunnattuun kyselyyn viitataan jatkossa *kuntakyselynä* ja opettajille suunnattuun kyselyyn *opettajakyselynä*. Tarkempi kuvaus kyselytutkimusten aineiston keruusta ja vastajista on raportoitu hankkeen osaraportissa 1: Kokeiluasiakirjojen laadinta, arviointi ja käyttöönotto (Sulkanen ym. 2023a).

1.2.1 Muuttujat ja analyysit

Aineiston analyysit toteutettiin SPSS 28.0-ohjelmistolla. Vastauksia kuvataan raportissa frekvensseinä ja prosentiosuuksina. Vastausten jakautumista eri ryhmissä tarkastellaan ristiintaulukoinnin ja χ^2 -riippumattomuustestin avulla. Jakaumissa esiintyvien riippuvuuksien yksityiskohtaisemmassa tulkinnassa käytetään vastaajien sarakkeprosenttiosuuksia sekä sovitettuja standardoituja jäännöksiä, jotka osoittavat, missä taulukon solussa havaittu ja odotettu frekvenssi poikkeavat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi. Raja-arvona sovitettujen standardoitujen jäännösten tarkastelussa käytetään arvoja +/- 2. Mikäli sovitettu standardoitu jäännös on yli kahden, on kyseisen solun muuttujayhdistelmä odotettua tyypillisempi. Vastaavasti sovitetun standardoidun jäännöksen jäädessä alle -2, on tarkasteltavan solun muuttujayhdistelmä odotettua epätyypillisempi. Nämä solut on selkeyden vuoksi korostettu taulukoissa sinisellä taustavärillä.

Lisäksi ryhmien välisiä vertailuja tehdään paikoin t-testillä ja yksisuuntaisella varianssianalyysillä (ANOVA) avulla. Ennen T-testin ja ANOVAN tulkintaa on tarkasteltu muuttujien varianssien yhtäsuuruutta Levenen testin perusteella. ANOVAN parittaisvertailuissa käytetään varianssien yhtäsuuruuden toteutuessa Bonferroni-menetelmää ja varianssien ollessa erisuuria Dunnet's T3 -menetelmää. Tuloksia esiteltäessä kerrotaan ryhmien välisistä eroista vain, jos ero on tilastollisesti merkitsevä vähintään tasolla $p < ,05$.

Kuntakyselyn vastauksia vertaillaan paikoin kuntastatuksen perusteella. Kuntastatus perustuu kokeilun otantaan, jossa kunnat jaettiin suuriin ja pieniin kuntiin sen perusteella, kuinka monta kokeilulain (1046/2020) mukaiset edellytykset

täyttävää varhaiskasvatustoimipaikkaa kunnassa oli. Edellytykset täyttävässä toimipaikassa lapsi voi osallistua esiopetuksen lisäksi täydentävään varhaiskasvatukseen. Suuressa kunnassa tällaisia toimipaikkoja on 5 tai useampi ja pienessä kunnassa vähemmän kuin 5. Suurten kuntien kelpoisista toimipaikoista poimittiin noin 40 % järjestämään kokeilua ja loput kelpoiset toimipaikat toimivat verrokkitoimipaikkoina. Pienet kunnat arvottiin verrokki- ja kokeilukunniksi. Pienissä kokeilukunnissa kaikki kelpoiset toimipaikat järjestävät kokeilua ja verrokkikunnissa yksikään kelpoisista toimipaikoista ei järjestä kokeilua. (Izadi, Sarvimäki & Harjunen, 2022; Sarvimäki ym., 2023.) Opettajakyselyn vastauksia vertaillaan kokeilu- ja verrokkiryhmästatuksen perusteella, joka perustuu siihen, toimiiko vastanneen opettajan lapsiryhmä kokeiluvai verrokkitoimipaikassa. Lisäksi opettajien vastauksia vertaillaan lapsiryhmän ikäjakauman perusteella. Molempien kyselyiden eli sekä kunta- että opettajakyselyn vastauksia vertaillaan erilaisten kuntien demografisten tietojen perusteella, joita ovat alueellinen sijainti (*suuralue*)¹, väkiluku, *kielisuhde* sekä tilastollinen *kuntaryhmitys*². Vertailuissa käytettävät muuttujat ja niiden kuvailevat tunnusluvut on esitetty taulukossa 1.

¹ Suuralue noudattaa Suomen NUTS2 -tasoa. <https://www.stat.fi/fi/luokitukset/suuralue/>

² Kuntaryhmityksessä kunnat jaetaan Tilastokeskuksen vuoden 2022 tilastollisen kuntaryhmituksen mukaisesti. Tilastollinen kuntaryhmitys on kaupunkimaisuuden kuvaaja, joka jakaa kunnat taajamaväestön osuuden ja suurimman taajaman väkiluvun perusteella kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin. ks. <https://www.stat.fi/fi/luokitukset/kuntaryhmitys/>

Taulukko 1. Taustamuuttujien kuvailevat tunnusluvut

	Opettajakysely		Kuntakysely	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Kuntastatus otoksessa				
1 = pieni kokeilukunta	98	11,2	33	27,5
2 = pieni verrokkikunta	88	10,1	34	28,3
3 = suuri kokeilukunta (kokeilu- ja verrokkiryhmiä)	686	78,7	53	44,2
Ryhmästatus				
1 = pienen kunnan kokeiluryhmä	98	11,2	-	-
2 = pienen kunnan verrokkiryhmä	88	10,1	-	-
3 = suuren kunnan kokeiluryhmä	278	31,9	-	-
4 = suuren kunnan verrokkiryhmä	408	46,8	-	-
Lapsiryhmän ikäjakauma				
1 = vain 5-vuotiaita (v.2016 syntyneet)	172	19,6	-	-
2 = 5-vuotiaita ja nuorempia	460	52,5	-	-
3 = 5-vuotiaita ja vanhempia	153	17,4	-	-
4 = 5-vuotiaita, heitä nuorempia ja vanhempia	92	10,5	-	-
Alueellinen sijainti eli suuralue				
1 = Helsinki-Uusimaa,	249	28,3	12	10,0
2 = Etelä-Suomi	237	27,0	39	32,5
3 = Länsi-Suomi	157	17,9	29	24,2
4 = Pohjois- ja Itä-Suomi	236	26,8	40	33,3
Kunnan väkiluku				
1 = alle 20 000	256	29,1	90	75,0
2 = 20 000–50 000	138	15,7	17	14,2
3 = yli 50 000	485	55,2	13	10,8
Kielisuhde				
1 = yksikielinen, suomi	593	67,5	104	86,7
2 = kaksikielinen ¹	286	32,5	16	13,3
Tilastollinen kuntaryhmitys				
1 = maaseutumaiset kunnat	132	15,0	60	50
2 = taajaan asutut	140	15,9	25	20,8
3 = kaupunkimaiset	607	69,1	35	29,2

¹ Kaksikielinen kunta sisältää sekä kaksikieliset kunnat, joissa enemmistökieli on suomi, että kaksikieliset kunnat, joissa enemmistökieli on ruotsi.

2 TULOKSET

2.1 Lapsiryhmien taustatiedot tuen tarpeen osalta

Kuten johdannossa tuotiin esille, varhaiskasvatusta ja kaksivuotista esiopetusta voidaan tarvittaessa järjestää myös erityisryhmissä tai integroiduissa erityisryhmissä. Näin ollen osa tässä raportissa käsiteltävän opettajakyselyn lapsiryhmistä on tällaisia erityisryhmiä tai integroituja erityisryhmiä, mikä voi selittää esimerkiksi joidenkin ryhmien suurta tuen tarpeisten lasten määrää tai erityisopettajan työskentelyä ryhmässä vakituisesti. Näitä ryhmiä ei kuitenkaan pystytä kyselyaineistosta identifioimaan, minkä vuoksi erityisryhmien tuloksia ei voida tarkastella erillään niin sanotuista tavallisista lapsiryhmistä. Näiden ryhmien olemassaolo on kuitenkin syytä pitää mielessä tulkittaessa tuen tarpeisiin ja tuen toteutukseen liittyviä tuloksia.

2.1.1 Tuen tarpeiset lapset lapsiryhmissä

Kaikissa kunnissa tuen tarpeisten lasten määrä lapsiryhmissä vaihteli 0–16 lapsen välillä (*ka.* = 3,3 lasta; *kh* = 2,6). Toimipaikkamäärältään suurten kuntien vaihteluväli oli sama kuin kaikissa kunnissa (*ka.* = 3,4 lasta; *kh* = 2,6). Sen sijaan toimipaikkamäärältään pienten kuntien lapsiryhmissä vaihteluväli oli hieman tätä pienempi 0–12 (*ka.* 3,0 lasta; *kh* = 2,4). Kokeilu- ja verrokkiryhmät eivät eronneet toisistaan sen osalta, kuinka monta tuen tarpeista lasta niissä oli. Myöskään toimipaikkamäärältään eri kokoisten kuntien lapsiryhmät eivät eronneet toisistaan.

Vain 14,1 prosentissa kaikista toimipaikkamäärältään pienten kuntien lapsiryhmistä ja 11,5 prosentissa kaikista suurten kuntien lapsiryhmistä ei ollut yhdelläkään lapsella todettu tuen tarvetta. Sen sijaan yleisimmin eli lähes puolessa sekä toimipaikkamäärältään suurten että pienten kuntien lapsiryhmistä oli 1–3 tuen tarpeista lasta (taulukko 2). Toiseksi yleisimmin eli vajaassa kolmanneksessa lapsiryhmistä oli 4–6 lapsella todettu tuen tarve. Yli kuuden tuen tarpeisen lapsen määrä

lapsiryhmässä oli harvinaisempaa: sekä pienissä että suurissa kunnissa noin 10 prosentissa lapsiryhmistä oli seitsemän tai useampia tuen tarpeisia lapsia. Joidenkin lapsiryhmien suurta tuen tarpeisten lasten määrää voi selittää se, että osa lapsiryhmistä on erityisryhmiä tai integroituja erityisryhmiä.

Toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmät erosivat alueellisen sijaintinsa perusteella sen suhteen, kuinka monella lapsiryhmän lapsista oli todettu tuen tarve. Ainoa ero löytyi Helsinki-Uusimaan ja Etelä-Suomen suuralueiden lapsiryhmien väliltä: Helsinki-Uusimaan suuralueen lapsiryhmissä oli Etelä-Suomen suuralueen lapsiryhmiä keskimäärin useammalla lapsella todettu tuen tarve.³

Taulukko 2. Tuentarpeisten lasten lukumäärä kokeilu- ja verrokkiryhmissä toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, opettajakysely (N = 868)

Tuen tarpeisten lasten määrä lapsiryhmässä (lkm)	Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 97)		Pienten kuntien verrokkiryhmät (n = 88)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 277)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (n = 407)		Kaikki lapsiryhmät (N = 868)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
0	12	12,4	14	15,9	26	9,4	53	13,0	105	12,1
1-3	46	47,4	45	51,1	134	48,4	195	47,9	420	48,3
4-6	29	29,9	21	23,9	86	31,0	122	30,0	258	29,7
7-9	8	8,2	8	9,1	21	7,6	28	6,9	65	7,5
10 tai useampi	2	2,1	0	0	10	3,6	9	2,2	21	2,4

Aluksi tarkasteltiin tuen tarpeisten lasten määrää lapsiryhmissä. Seuraavaksi tarkasteltiin, kuinka suuri osuus lapsiryhmän kaikista lapsista oli tuen tarpeisia. Tuen tarpeisten lasten osuus koko lapsiryhmän lapsista vaihteli 0-100 prosentin (ka. = 18,4 % lapsiryhmän lapsista; kh = 15,2) välillä. Toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa tuen tarpeisten lasten osuuden vaihteluväli oli sama kuin kaikissa kunnissa (ka. = 19,0 % lapsiryhmän lapsista; kh = 15,6). Sen sijaan toimipaikkamäärältään pienten kuntien lapsiryhmissä vaihteluväli oli tätä pienempi 0-62,5 prosenttia (ka. = 16,4 % lapsiryhmän lapsista; kh = 13,7). Useimmin sekä toimipaikkamäärältään pienten että suurten kuntien lapsiryhmissä oli korkeintaan kymmenellä prosentilla lapsiryhmän lapsista todettu tuen tarve (taulukko 3). Toiseksi useimmin eli noin neljänneksessä lapsiryhmistä oli se tilanne, että 10,1-20 prosenttia ryhmän lapsista oli tuen tarpeisia. Kolmanneksi useimmin, eli noin viidenneksessä lapsiryhmistä, tuen tarve oli 20,1-

³ Eri suuralueiden lapsiryhmien väliset erot tuentarpeisten lasten lukumäärässä: F (3, 683) = 4,19, p = ,006, N = 684. Helsinki-Uusimaa ka. = 3,8, kh = 2,9, n = 249; Etelä-Suomi ka. = 2,8, kh = 2,2, n = 235; Länsi-Suomi ka. = 3,5, kh = 2,7, n = 155; Pohjois- ja Itä-Suomi ka. = 3,3, kh = 2,5, n = 230.

30 prosentilla lapsiryhmän lapsista. Vain pieni osa lapsiryhmistä oli sellaisia, joissa yli puolella lapsiryhmän lapsista oli todettu tuen tarve. Osan näistä lapsiryhmistä, joissa lapsiryhmän lapsista yli puolella oli todettu tuen tarve, kerrottiin olevan integroitu erityisryhmä tai ryhmän pedagogiikassa painottuvan erityispedagogiikka⁴.

Taulukko 3. Tuentarpeisten lasten osuus koko lapsiryhmän lapsista kokeilu- ja verrokki-ryhmissä toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, opettajajäseny (N = 868)

Tuen tarpeisten lasten osuus lapsiryhmän lapsista (%)	Pienten kokeilukuntien ryhmät (n = 97)		Pienten verrokkikuntien ryhmät (n = 87)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 277)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (n = 407)		Kaikki lapsiryhmät (N= 868)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
0-10 %	34	35,1	43	49,4	87	31,4	150	36,9	314	36,2
10,1-20 %	30	30,9	19	21,8	83	30,0	100	24,6	232	26,7
20,1-30 %	15	15,5	15	17,2	52	18,8	84	20,6	166	19,1
30,1-40 %	9	9,3	7	8,0	24	8,7	32	7,9	72	8,3
40,1-50 %	5	5,2	2	2,3	18	6,5	20	4,9	45	5,2
Yli 50 %	4	4,1	1	1,1	13	4,7	21	5,2	39	4,5

Vaikka kokeilu- ja verrokkiryhmät eivät eronneet tuen tarpeisten lasten lukumäärän osalta, oli niiden välillä eroja toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa sen osalta, kuinka suurella osalla lapsiryhmän kaikista lapsista oli todettu tuen tarve. Toimipaikkamäärältään pienten kuntien kokeiluryhmissä oli keskimäärin 18,3 prosentilla ($kh = 14,7$, $n = 97$) kokeiluryhmän kaikista lapsista todettu tuen tarve, mikä oli keskimäärin hieman enemmän kuin verrokkiryhmissä, joissa tuen tarve oli keskimäärin 14,2 prosentilla ($kh = 12,2$, $n = 87$) verrokkiryhmän kaikista lapsista⁵. Vastaavaa eroa ei havaittu toimipaikkamäärältään suurten kuntien kokeilu- ($ka. = 19,6$ %, $kh = 15,1$, $n = 277$) ja verrokkiryhmien ($ka. = 18,6$ %, $kh = 15,9$, $n = 407$) välillä.

⁴ Sitä, onko ryhmä integroitu erityisryhmä tai erityisryhmä, ei kysytty opettajilta erillisessä kysymyksessä, vaan osa opettajista oli ilmoittanut sen omatoimisesti ryhmän pedagogista painotusta tiedustelleessa kysymyksessä.

⁵ Kokeilu- ja verrokkiryhmien välinen ero tuen tarpeisten lasten määrässä toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa: $t(182) = 2,07$, $p = ,040$, *Cohenin d* = 0,31.

2.1.2 Tuen tarpeiset viisivuotiaat lapsiryhmässä

Opettajilta tiedusteltiin, kuinka monella ryhmän viisivuotiaalla⁶ oli kyselyyn vastaamisen hetkellä tehostettu, erityinen tai muu yksilöllinen tuki. Näiden viisivuotiaiden määrä vaihteli toimipaikkamäärältään pienten kuntien lapsiryhmissä 0–12 ja suurten kuntien lapsiryhmissä 0–11 lapsen välillä. Keskimäärin toimipaikkamäärältään sekä pienten että suurten kuntien lapsiryhmissä oli noin kahdella viisivuotiaalla jokin mainituista tuen muodoista (pienien kuntien lapsiryhmät $ka. = 2,1$ lasta, $kh = 2,1$; suurten kuntien lapsiryhmät $ka. = 2,0$ lasta, $kh = 2,0$). Toimipaikkamäärältään pienten kuntien ryhmistä viidesosassa ja suurten kuntien ryhmistä noin neljäsosassa oli vain yhdellä viisivuotiaalla jokin näistä tuen muodoista (taulukko 4). Tyypillisimmin opettajat kuitenkin raportoivat, ettei lapsiryhmissä ollut yhdelläkään viisivuotiaalla tehostettua, erityistä tai muuta yksilöllistä tukea (pienien kuntien lapsiryhmät 28,6 %; suurten kuntien lapsiryhmät 25,5 %).

Toimipaikkamäärältään pienten kuntien kokeilu- ja verrokkiryhmät eivät eronneet toisistaan sen suhteen, oliko vähintään yhdellä ryhmän viisivuotiaista tehostettu, erityinen tai muu yksilöllinen tuki. Sen sijaan suurissa kunnissa kokeiluryhmille oli verrokkiryhmiä tyypillisempää, että vähintään yhdelle ryhmän viisivuotiaista oli määritelty jokin näistä tuen muodoista (taulukko 4). Kuitenkin sekä suurissa että pienissä kunnissa kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä oli eroa sen osalta, moniko ryhmän viisivuotiaista oli tehostetun tuen piirissä. Verrokkiryhmissä oli useammin se tilanne, ettei yhdelläkään lapsiryhmän viisivuotiaista ollut tehostettua tukea. Sen sijaan kokeiluryhmissä oli verrokkiryhmiä useammin kolmella tai useammalla viisivuotiaalla tehostettu tuki. Kokeiluryhmissä olikin keskimäärin useammalla viisivuotiaalla tehostettu tuki kuin verrokkiryhmissä⁷. Lisäksi suurten kuntien kokeiluryhmissä oli verrokkiryhmiä keskimäärin useammalla viisivuotiaalla erityinen tuki⁸. Tätä tulosta voi selittää se, että kolmiportainen tuki oli verrokkikunnissa kokeilukuntia useammin käytössä vain esiopetusikäisille lapsille, mutta ei kaikille varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille (ks. Luku 2.2 Tuen järjestelyt kokeilukunnissa ja lapsiryhmissä).

⁶ Viisivuotiaalla lapsella tarkoitetaan vuonna 2016 syntyneitä lapsia, vaikka he olisivat vastaushetkellä jo täyttäneet kuusi vuotta.

⁷ Kokeilu- ja verrokkiryhmien välinen ero tehostettua tukea tarvitsevien 5-vuotiaiden määrässä toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa: $t(167,36) = 3,90$, $p < ,001$, *Cohenin d* = 0,56. Kokeiluryhmät: $ka. = 1,5$, $kh = 1,7$, $n = 97$. Verrokkiryhmät: $ka. = 0,7$, $kh = 1,1$, $n = 88$. Toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa: $t(476,8) = 6,8$, $p < ,001$. *Cohenin d* = 0,56. Kokeiluryhmät: $ka. = 1,5$, $kh = 1,5$, $n = 278$. Verrokkiryhmät: $ka. = 0,8$, $kh = 1,1$, $n = 408$.

⁸ Kokeilu- ja verrokkiryhmien välinen ero erityistä tukea tarvitsevien 5-vuotiaiden määrässä toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa: $t(559,8) = 1,9$, $p = ,028$. *Cohenin d* = 0,15. Kokeiluryhmät: $ka. = 0,4$, $kh = 0,8$, $n = 278$. Verrokkiryhmät: $ka. = 0,3$, $kh = 0,7$, $n = 408$.

Taulukko 4. Tuen tarpeisten viisivuotiaiden lasten lukumäärä kokeilu- ja verrokkiryhmissä, opettajakysely (N = 871)

Tukea tarvitsevat 5-vuotiaat (lkm)	Pienten kokeilukuntien ryhmät (n = 97)		Pienten verrokkikuntien ryhmät (n = 88)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 278)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (n = 408)		Kaikki lapsiryhmät (N = 871)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Tehostettu tuki										
0	38	39,2	55	62,5	90	32,4	226	55,4	409	47,0
1	21	21,6	18	20,5	66	23,7	96	23,5	201	23,1
2	16	16,5	9	10,2	60	21,6	49	12,0	134	15,4
3 tai useammalla	22	22,7	6	6,8	62	22,3	37	9,1	127	14,6
Erityinen tuki										
0	79	81,4	68	77,3	192	69,1	318	77,9	657	75,4
1	13	13,4	12	13,6	65	23,4	64	15,7	154	17,7
2 tai useammalla	5	5,2	8	9,1	21	7,6	26	6,4	60	6,9
Muu yksilöllinen tuki										
0	77	79,4	60	68,2	222	79,9	305	74,8	664	76,2
1	5	5,2	10	11,4	26	9,4	48	11,8	89	10,2
2 tai useammalla	15	15,5	18	20,5	30	10,8	55	13,5	118	13,5
Yhteensä opettajat, joiden lapsiryhmässä on 5-vuotiaita, joilla tuen tarve										
	73	75,3	59	67,0	229	82,4	282	69,1	643	73,8

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Edellä kuvattujen seikkojen myötä voidaan todeta, että tuen järjestelyt ja toteutuminen koskettivat lähes kaikkien kyselyyn vastanneiden opettajien lapsiryhmiä siitä riippumatta, toimivatko ryhmät toimipaikkamäärältään suurissa tai pienissä kunnissa ja olivatko ne ryhmästatukseltaan kokeilu- vai verrokkiryhmiä. Lähes jokaisessa lapsiryhmässä oli vähintään yksi tuen tarpeinen lapsi. Tuen tarpeisten lasten määrässä oli yksi alueellinen ero toimipaikkamäärältään suurten kuntien välillä: Helsinki-Uusimaan suuralueen lapsiryhmissä oli Etelä-Suomen suuralueen lapsiryhmiä keskimäärin useammalla lapsella todettu tuen tarve. Sen sijaan kokeilu- ja verrokkiryhmät eivät eronneet toisistaan tuen tarpeisten lasten määrän osalta. Kuitenkin siinä, kuinka suurella osalla lapsiryhmän kaikista lapsista oli todettu tuen tarve, oli eroja pienten kuntien kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä siten, että kokeiluryhmissä oli keskimäärin

suuremmalla osalla lapsiryhmän lapsista todettu tuen tarve kuin verrokkiryhmien lapsista.

2.1.3 Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset lapsiryhmässä

Tuen tarpeisten ja erilaisia tukimuotoja saavien lasten määrän lisäksi tarkasteltiin sitä, kuinka paljon lapsiryhmissä oli eri kieli- ja kulttuuritaustaisia lapsia. Kokeilu- ja verrokkiryhmät eivät eronneet pienissä eivätkä suurissa kunnissa sen suhteen, oliko niissä lapsia, joiden äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Sen sijaan toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmissä oli pienten kuntien lapsiryhmiä keskimäärin useampia äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvia lapsia⁹. Toimipaikkamäärältään pienten kuntien lapsiryhmissä oli keskimäärin yksi (ka. = 1,1 lasta; kh = 2,1; vaihteluväli 0-21 lasta) ja suurten kuntien lapsiryhmissä keskimäärin kolme (ka. = 2,9 lasta; kh = 3,7; vaihteluväli 0-20 lasta) äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuva lapsi. Toimipaikkamäärältään pienten kuntien lapsiryhmistä yli puolessa (55,4 %) ei ollut yhdenkään lapsen äidinkieli muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Sen sijaan suurten kuntien lapsiryhmistä tämä tilanne oli alle kolmanneksessa (29,7 %) lapsiryhmistä.

Seuraavaksi tarkasteltiin eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten osuutta kaikista lapsiryhmän lapsista. Toimipaikkamäärältään suurten ja pienten kuntien lapsiryhmät erosivat siinä, kuinka suurella osalla lapsiryhmän kaikista lapsista äidinkieli oli muu kuin suomi, ruotsi tai saame¹⁰. Pienten kuntien lapsiryhmissä keskimäärin kuudella prosentilla (ka. = 6,1 % lapsiryhmän lapsista; kh = 11,3; vaihteluväli 0-100 % lapsiryhmän lapsista) lapsiryhmän lapsista äidinkieli oli jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Suurten kuntien lapsiryhmissä keskimäärin 16 prosentilla (ka. = 16,4 % lapsiryhmän lapsista; kh = 21,1; vaihteluväli 0-100 % lapsiryhmän lapsista) lapsiryhmän lapsista äidinkieli oli jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Enemmistössä eli 82 prosentissa toimipaikkamäärältään pienten kuntien lapsiryhmistä oli korkeintaan 10 prosentilla lapsista äidinkieli muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Sen sijaan toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmistä noin puolessa (55,7 %) oli tämä tilanne ja puolessa lapsiryhmistä eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten osuus oli tätä suurempi.

⁹ Toimipaikkamäärältään pienten ja suurten kuntien lapsiryhmien välinen ero äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvien lasten määrässä:
t (516,267) = -8,5, $p < ,001$. Pienten kuntien lapsiryhmät $n = 186$, suurten kuntien lapsiryhmät $n = 684$.

¹⁰ Toimipaikkamäärältään pienten ja suurten kuntien lapsiryhmien välinen ero äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvien lasten osuudessa koko lapsiryhmän lapsista:
t (553,236) = -8,9, $p < ,001$. Pienten kuntien lapsiryhmät $n = 184$, suurten kuntien lapsiryhmät $n = 684$.

Lapsiryhmät erosivat eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten lukumäärässä sen osalta, millaisessa kunnassa ne toimivat, kun tarkastelut tehtiin erikseen toimipaikkamäärältään pienten ja suurten kuntien lapsiryhmille. Toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa havaittiin eroja väkiluvultaan keskikokoisten ja pienten kuntien lapsiryhmien välillä: väkiluvultaan keskikokoisten kuntien lapsiryhmissä oli väkiluvultaan pienten kuntien lapsiryhmiä useammin vähintään yksi lapsi, joka puhui äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea. Lisäksi eroja oli kaupunkimaisten ja taajaan asuttujen kuntien lapsiryhmien välillä: kaupunkimaisten kuntien lapsiryhmissä (68,0 %) oli taajaan asuttujen kuntien lapsiryhmiä (29,8 %) useammin vähintään yksi lapsi, joka puhui äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea.

Toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa eroja havaittiin sekä väkiluvun, kuntaryhmityksen, suuralueen että kunnan kielisuhteen perusteella. Väkiluvultaan suurten kuntien lapsiryhmissä (78,1 %) oli väkiluvultaan pienten (36,0 %) ja keskikokoisten (60,5 %) kuntien lapsiryhmiä useammin vähintään yksi lapsi, joka puhui äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea. Kuntaryhmitykseltään kaupunkimaisissa kuntien lapsiryhmissä (75,1 %) oli taajaan asuttujen (50,0 %) ja maaseutumaisten (6,3 %) kuntien lapsiryhmiä useammin vähintään yksi lapsi, joka puhui äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea. Alueellisena erona havaittiin, että Helsinki-Uusimaan suuralueen lapsiryhmissä (88,3 %) oli Länsi-Suomen (52,3 %) ja Pohjois- ja Itä-Suomen (53,8 %) suuralueiden lapsiryhmiä useammin vähintään yksi eri kieli- ja kulttuuritaustainen lapsi. Lisäksi kaksikielisten kuntien lapsiryhmille (85,9 %) oli yksikielisten kuntien lapsiryhmiä (60,1 %) tyypillisempää, että niissä oli vähintään yksi muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuva lapsi.

2.2 Tuen järjestelyt kokeilukunnissa ja lapsiryhmissä

2.2.1 Kolmiportainen tuki kuntatason vastauksissa

Varhaiskasvatusjohtajat raportoivat, oliko heidän kunnassaan käytössä kolmiportaisen tuen järjestelmä ja kenelle se oli käytössä (taulukko 5). Sekä toimipaikkamäärältään pienissä kokeilu- ja verrokkikunnissa että suurissa kunnissa yli puolessa oli käytössä kolmiportainen tuki kaikille varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisille lapsille. Kahdessa pienessä kokeilukunnassa ja yhdessä suuressa kunnassa kolmiportaisen tuen järjestelmä oli varhaiskasvatusjohtajien mukaan käytössä vain esiopetusikäisillä lapsilla. Pienistä kokeilukunnista 42,4 prosentissa ja 34 prosentissa suurista kokeilukunnista kolmiportaisen tuen järjestelmä oli käytössä esiopetuksen lisäksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuville lapsille, mutta ei muille varhaiskasvatusikäisille lapsille.

Taulukko 5. Kolmiportaisen tuen käyttö kunnassa varhaiskasvatusjohtajien raportointina, kuntakysely (N = 119)

Kunnassa on käytössä kolmiportaisen tuen järjestelmä...	Pienet kokeilukunnat (n = 33)		Pienet verrokikunnat (n = 33)		Suuret kunnat (n = 53)		Yhteensä (N = 119)	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Kaikille varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisille lapsille	17	51,5	21	60,6	33	62,3	70	58,8
Esiopetusikäisille (6 v.) ja kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuville lapsille	14	42,4	0	0	18	34,0	32	26,9
Vain esiopetusikäisille (6 v.) lapsille	2	6,1	12	36,4	1	1,9	15	12,6
Käytössä on muu tuen järjestelmä	0	0	1	3,0	1	1,9	2	1,7

Edellä kuvatun perusteella esiopetuskokeiluun osallistuminen on saattanut tuottaa osassa kuntia kokeiluun osallistuville viisivuotiaille kolmiportaisen tuen järjestelmän käytön myötä edellytyksen tuen suunnitelmallisuudelle. Kolmiportaisen tuen mallin lähtökohtana on, että lapsen tuen tarvetta arvioidaan ja seurataan suunnitelmallisesti, jotta tuki on lapsen kehitystason mukaista ja oikea-aikaista (Opetushallitus, n.d. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki; Opetushallitus, 2021). On kuitenkin otettava huomioon, että kolmiportaisen tuen mallin puute ei välttämättä suoraan kerro siitä, ettei kunnassa olisi käytössä muuta yhtä suunnitelmallista tuen järjestämisen tapaa. Toisaalta myöskään kolmiportaisen tuen malli ei välttämättä automaattisesti takaa laadukasta ja suunnitelmallista tukea (Aluehallintovirasto, 2021).

2.2.2 Kolmiportainen tuki lapsiryhmien opettajien vastauksissa

Opettajakyselyssä tiedusteltiin, noudatettiinko ryhmässä kolmiportaisen tuen järjestelmää viisivuotiaiden lasten kohdalla. Kuten kuntatason vastauksista jo voidaan olettaa, oli enemmistössä (85,1 %) kaikista ryhmistä käytössä kolmiportaisen tuen järjestelmä ryhmän viisivuotiaille lapsille. Sekä toimipaikkamäärältään pienissä että suurissa kunnissa oli kokeiluryhmille verrokkiryhmiä tyypillisempää, että päiväkodissa noudatettiin viisivuotiaiden lasten osalta kolmiportaisen tuen järjestelmää (taulukko 6). Pienten ja suurten kuntien kokeiluryhmissä kolmiportaisen tuen järjestelmää noudatettiin viisivuotiaiden osalta vain muutamaa ryhmää lukuun ottamatta kaikissa, kun taas verrokkiryhmissä sitä noudatettiin noin 75 prosentissa ryhmistä. Tämä ero voi selittyä sillä, ettei kolmiportainen tuki ollut vielä toimintakauden 2021–2022 aikana velvoittava toimintamalli varhaiskasvatuksessa, johon verrokkiryhmien viisivuotiaat osallistuivat.

Taulukko 6. Kolmiportainen tuki päiväkodin viisivuotiailla lapsilla, opettajakysely (N = 848)

Päiväkodissa noudatetaan viisivuotiaiden lasten osalta kolmiportaisen tuen järjestelmää	Pienten kokeilukuntien ryhmät (n = 98)		Pienten verrokkikuntien ryhmät (n = 85)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 270)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (n = 395)		Kaikki lapsiryhmät (N= 848)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ei	3	3,1	21	24,7	6	2,2	96	24,3	126	14,9
Kyllä	95	96,9	64	75,3	264	97,8	299	75,7	722	85,1

Opettajien lapsiryhmätason vastaukset kolmiportaisen tuen osalta olivat joiltain osin ristiriidassa varhaiskasvatusjohtajien kuntatason vastausten kanssa (taulukko 7). Pienten kokeilukuntien opettajista 2,6 prosenttia ja pienten verrokkikuntien opettajista 3,9 prosenttia raportoi, ettei ryhmässä noudatettu viisivuotiaiden lasten osalta kolmiportaisen tuen järjestelmää, vaikka varhaiskasvatusjohtajien vastausten perusteella se oli käytössä kyseisissä kunnissa esiopetusikäisille ja kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuville lapsille tai kaikille varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisille lapsille. Myös suurten kuntien kokeiluryhmien opettajista 2,4 prosentin ja verrokkiryhmien opettajista 3,4 prosentin vastaukset olivat pienten kuntien vastausten tavoin ristiriidassa varhaiskasvatusjohtajien vastausten kanssa.

Taulukko 7. Opettajien vastaukset koskien kolmiportaisen tuen noudattamista viisivuotiaiden lasten osalta suhteessa varhaiskasvatusjohtajien vastauksiin, opettajakysely (N = 848).

Kunnassa on käytössä kolmiportaisen tuen järjestelmä... (kuntakysely)	Päiväkodissa <u>Ei</u> noudateta viisivuotiaiden lasten osalta kolmiportaisen tuen järjestelmää (opettajakysely)									
	Pienten kuntien kokeiluryhmät (N = 98)		Pienten kuntien verrokkiryhmät (N = 85)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (N = 270)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (N = 395)		Kaikki lapsiryhmät (N = 848)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kaikille varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisille lapsille	0	0	3	3,9	2	0,8	13	3,4	18	2,3
Esiopetusikäisille (6 v.) ja kaksivuotisen esiopetuskokeiluun osallistuville lapsille	2	2,6	-	-	4	1,6	72	18,7	78	9,8
Vain esiopetusikäisille lapsille (6 v.)	1	1,3	13	17,1	0	0	0	0	14	1,8
Käytössä on muu tuen järjestelmä	0	0	1	1,3	0	0	11	2,9	12	1,5

Huom. Korostettujen solujen vastaukset ovat ristiriidassa kuntatason ja ryhmätason kyselyiden välillä.

Ristiriitaisuutta oli myös toisin päin siten, että varhaiskasvatusjohtajat raportoivat, että kunnassa oli käytössä kolmiportainen tuki ainoastaan esiopetusikäisille lapsille (ei esiopetuskokeiluun osallistuvilla lapsilla) tai käytössä oli jokin muu tuen järjestelmä, mutta opettajat raportoivat tästä huolimatta, että ryhmässä noudatettiin kolmiportaisen tuen järjestelmää viisivuotiaiden lasten osalta (taulukko 8). Näitä ristiriitaisia vastauksia voidaan mahdollisesti selittää sillä, että ajoittain käytännön toteutus lapsiryhmissä ja kuntatason suunnitelmat voivat poiketa toisistaan (ks. Luku 2.3 Tuen toteutuminen lapsiryhmissä). On myös mahdollista, että työntekijöiden perehdytys kunnan käytäntöihin on ollut osin puutteellista, vaikka esimerkiksi kokeiluopetussuunnitelman perusteissa (2021) erikseen mainitaan, että kunnan tulee tukea kokeiluhenkilökunnan perehtymistä kokeilussa käytössä oleviin tuen palveluihin ja malleihin. Lisäksi verrokkiryhmien osalta tilanne voi olla se, että kolmiportainen tuki on otettu käyttöön vasta toimintakaudella, jota kysely koskee, ja uusi tuen toimintamalli ei ole vielä jalkautunut päiväkotien lapsiryhmätyöhön.

Taulukko 8. Opettajien vastaukset koskien kolmiportaisen tuen noudattamista viisivuotiaiden lasten osalta suhteessa varhaiskasvatusjohtajien vastauksiin, opettajakysely (N = 848)

Kunnassa on käytössä kolmiportaisen tuen järjestelmä... (kuntakysely)	Päiväkodissa noudatetaan viisivuotiaiden lasten osalta kolmiportaisen tuen järjestelmää (opettajakyselyn Kyllä-vastaukset)									
	Pienten kuntien kokeiluryhmät (N = 98)		Pienten kuntien verrokkiryhmät (N = 85)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (N = 270)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (N = 395)		Kaikki lapsiryhmät (N = 848)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kaikille varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisille lapsille	45	57,7	35	46,1	133	52,2	164	42,6	377	47,5
Esiopetusikäisille (6 v.) ja kaksivuotisen esiopetuskokeiluun osallistuvilla lapsille	28	35,9	0	0	109	42,7	119	30,9	256	32,2
Vain esiopetusikäisille lapsille (6 v.)	2	2,6	24	31,6	0	0	0	0	26	3,3
Käytössä on muu tuen järjestelmä	0	0	0	0	7	2,7	6	1,6	13	1,6

Huom. Korostettujen solujen vastaukset ovat ristiriidassa kuntatason ja ryhmätason kyselyiden välillä.

2.2.3 Oppilashuollon palvelut

Varhaiskasvatusjohtajilta kysyttiin, kenelle kunnassa oli tarjolla oppilashuoltoryhmän palveluita (taulukko 9). Vaikka kaikkien kuntien esiopetussuunnitelmissa kerrotaan esiopetuksessa tarjottavan lapsille oppilashuollon palveluita, kolme kuntaa ei

varhaiskasvatusjohtajien mukaan tarjonnut kenellekään esiopetuksessa olevalle lapselle oppilashuollon palveluita. Vastauksissa voi olla kyse vastausvirheestä tai siitä, ettei kunnan esiopetussuunnitelma toteudu käytännössä.

Yhdeksässä kunnassa oppilashuollon palveluita kerrottiin tarjottavan kaikille varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisille lapsille. Yli 80 prosentissa sekä toimipaikamäärältään pienistä että suurista kokeilukunnista tarjottiin oppilashuollon palveluita kaksivuotiseen esiopetukseen osallistuville ja esiopetusikäisille lapsille. Kun yhdistettiin kokeilu- ja verrokkikuntien vastaukset, reilu neljännes kaikista kunnista tarjosi oppilashuollon palveluita ainoastaan esiopetusikäisille lapsille.

Tulos osoittaa, että kokeilukunnissa oppilashuollon palvelut olivat useammin tarjolla viisivuotiaille lapsille kuin verrokkikunnissa. Näin ollen kokeiluun osallistumisen voidaan olettaa lisänneen viisivuotiaiden mahdollisuuksia saada tukea oppilashuollon palveluiden kautta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteivät verrokkikuntien viisivuotiaat saisi tukea moniammatillisen yhteistyön kautta, mutta sitä ei viisivuotiaiden varhaiskasvatuksessa määritellä oppilashuolloksi. Voi myös olla, että oppilashuollon kaltainen moniammatillinen tuki ei ole yhtä organisoitunutta kuin oppilashuoltopalvelut.

Taulukko 9. Oppilashuollon palveluiden tarjoaminen, kuntakysely (N = 120)

Kenelle kunnassa on tarjolla oppilashuollon palveluita?	Pienet kokeilukunnat (n = 33)		Pienet verrokkikunnat (n = 34)		Suuret kunnat (n = 53)		Kaikki kunnat (N = 120)	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Ei kenellekään	0	0	2	5,9	1	1,0	3	2,5
Kaikille	1	3,0	5	14,7	3	5,7	9	7,5
Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuville ja esiopetusikäisille	31	93,9	-	-	44	83,0	75	62,5
Vain esiopetusikäisille	1	3,0	27	79,4	5	9,4	33	27,5

Opettajien vastaukset olivat kuitenkin osin ristiriidassa varhaiskasvatusjohtajien kuntatason vastausten kanssa. Pienten kokeilukuntien opettajista 5,3 prosenttia raportoi, ettei oppilashuollon palveluita ollut tarjolla, vaikka varhaiskasvatusjohtajat totesivat niitä olevan tarjolla esiopetuskokeiluun osallistuville viisivuotiaille ja esiopetusikäisille lapsille (taulukko 10). Pienten verrokkikuntien opettajista 14,7 prosenttia vastasi, ettei oppilashuollon palveluita ollut tarjolla, vaikka varhaiskasvatusjohtajien vastausten perusteella niitä oli kunnassa tarjolla kaikille varhaiskasvatusikäisille lapsille. Myös suurten kuntien kokeiluryhmien opettajista 4,7 prosentin ja verrokkiryhmien opettajista 1,4 prosentin vastaukset olivat tältä osin ristiriidassa

kuntatason tiedon kanssa. Ristiriitaisuutta voi selittää se, etteivät varhaiskasvatuksen opettajat ole tietoisia tarjolla olevista oppilashuollon palveluista kunnassa tai että lapsiryhmällä ei ole ollut tarvetta kyseisille palveluille, minkä vuoksi niiden olemassaolosta ei olla myöskään tietoisia. Voi myös olla, että oppilashuollon käsite voi olla uusi varhaiskasvatuksen henkilöstölle, minkä vuoksi vastanneet opettajat eivät välttämättä ole tietoisia sen toiminnasta kunnassaan (Opetushallitus, 2021).

Taulukko 10. Opettajien vastaukset koskien oppilashuoltoryhmän palveluiden tarjontaa suhteessa varhaiskasvatusjohtajien vastauksiin, opettajakysely (N = 773)

Kenelle kunnassa on tarjolla oppilashuoltoryhmän palveluita? (kuntakysely)	Lapsiryhmällä ei ole käytössään oppilashuoltoryhmän palveluita (opettajakysely)									
	Pienten kuntien kokeiluryhmät (N = 75)		Pienten kuntien verrokkiryhmät (N = 75)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (N = 255)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (N = 368)		Kaikki lapsiryhmät (N = 773)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kaikille varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisille lapsille	0	0	5	14,7	0	0	5	1,4	10	1,3
Esiopetusikäisille (6 v.) ja kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuville lapsille	4	5,3	0	0	12	4,7	179	48,6	195	25,2
Vain esiopetusikäisille lapsille (6 v.)	0	0	28	37,3	1	0,4	13	3,5	42	5,4
Ei kenellekään	0	0	1	1,3	2	0,8	2	0,5	5	0,6

Huom. Korostettujen solujen vastauksissa on ristiriita kuntakyselyn ja opettajakyselyn välillä.

Opettajilta kysyttiin, miten oppilashuollon palvelut vastaavat heidän lapsiryhmänsä tarpeita. Lähes neljäsosa (24,2 %) toimipaikkamäärältään pienten kuntien ja kolmannes (31,3 %) suurten kuntien lapsiryhmien opettajista kertoi, ettei oppilashuollon palveluita ollut tarjolla lainkaan. Sekä toimipaikkamäärältään pienissä että suurissa kunnissa verrokkiryhmillä (pienet 48,8 %; suuret 53,1 %) oli kokeiluryhmiä (pienet 5,3 %; suuret 5,6 %) useammin se tilanne, ettei niille ollut lainkaan tarjolla oppilashuollon palveluita. Tämä selittynee sillä, että toisin kuin varhaiskasvatuksessa, kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa tuli noudattaa toimintakautena 2021–2022 oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaista oppilashuoltoa.

Kokeilu- ja verrokkiryhmien opettajat eivät arvioineet eri tavoin oppilashuollon palveluiden riittävyttä ryhmälleen toimipaikkamäärältään pienissä, eivätkä suurissa kunnissa (taulukko 11). Toimipaikkamäärältään pienten kuntien lapsiryhmien, joille oli oppilashuollon palveluita tarjolla, opettajista hieman alle puolet (45 %) arvioi palveluiden vastaavan ryhmänsä tarpeita hyvin tai erittäin hyvin. Reilu kolmannes

(37,4 %) arvioi palveluiden vastaavuuden ryhmänsä tarpeiden kanssa kohtalaiseksi ja reilu kuudennes (17,6 %) huonoksi tai erittäin huonoksi. Toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmien opettajista hieman yli puolet (51,7 %) arvioivat oppilashuollon palveluiden vastaavan hyvin tai erittäin hyvin ryhmänsä tarpeita. Kolmannes (34,3 %) arvioi vastaavuuden kohtalaiseksi ja noin joka seitsemäs (13,9 %) huonoksi tai erittäin huonoksi. Siihen, miten opettajat arvioivat oppilashuollon palveluiden vastaavan lapsiryhmänsä tarpeita, eivät olleet yhteydessä tarkastellut kuntien demografiset tiedot.

Taulukko 11. Oppilashuollon palveluiden vastaavuus lapsiryhmän tarpeiden kanssa kokeilu- ja verrokkiryhmissä toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, opettajakysely (N = 562)

Oppilashuollon palvelut vastaavat ryhmän tarpeita...	Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 89)		Pienten kuntien verrokkiryhmät (n = 42)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 254)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (n = 177)		Kaikki lapsiryhmät ¹ (N= 562)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Huonosti tai erittäin huonosti	13	14,6	10	23,8	34	13,4	26	14,7	83	14,8
Kohtalaisesti	33	37,1	16	38,1	91	35,8	57	32,2	197	35,1
Hyvin tai erittäin hyvin	43	48,3	16	38,1	129	50,8	94	53,1	282	50,2

¹Tarkastelussa mukana lapsiryhmät, joille on tarjolla oppilashuollon palvelut.

2.2.4 Tuen monialainen työryhmä

Sekä kunta- että opettajakyselyssä tiedusteltiin vastaajilta, tarjottiinko kunnassa tai oliko lapsiryhmällä mahdollista hyödyntää tuen monialaisen työryhmän palveluita. Varhaiskasvatusjohtajien vastausten perusteella lähes kaikki kunnat tarjosivat kaikille varhaiskasvatusikäisille tukea tarvitseville lapsille tuen monialaisen työryhmän palveluita (taulukko 12). Pienistä kokeilukunnista kaksi ja suurista kunnista neljä tarjosi tuen monialaisen työryhmän palveluita vain kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun piirissä oleville ja esiopetusikäisille tukea tarvitseville lapsille. Lisäksi kahdessa pienessä verrokkikunnassa tarjottiin monialaisen työryhmän palveluita vain esiopetusikäisille lapsille. Sen sijaan kolmen pienen verrokkikunnan varhaiskasvatusjohtajat raportoivat, etteivät heidän kuntansa tarjonneet lainkaan varhaiskasvatus- tai esiopetusikäisille lapsille tuen monialaisen työryhmän palveluita. Yhden suuren kunnan varhaiskasvatusjohtaja raportoi, että kunta tarjosi palveluita kouluikäisille, mutta ei varhaiskasvatus- tai esiopetusikäisille.

Taulukko 12. Tuen monialaisen työryhmän palvelut kunnassa, kuntakysely (N = 120)

Kenelle kunnassa on tarjolla tuen monialaisen työryhmän palveluita?	Pienet kokeilukunnat (n = 33)		Pienet verrokki-kunnat (n = 34)		Suuret kunnat (n = 53)		Kaikki kunnat (N = 120)	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Ei kenellekään (varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa)	-	-	3	8,8	1	1,9	4	3,3
Varhaiskasvatusikäisille (ja esiopetusikäisille)	31	93,9	29	85,3	48	90,6	108	90,0
Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuville ja esiopetusikäisille TAI vain esiopetusikäisille	2	6,1	2	5,9	4	7,5	8	6,7

Opettajilta kysyttiin, oliko lapsiryhmällä mahdollisuus hyödyntää tuen monialaista työryhmää. Enemmistö opettajista (59,2 %) raportoi, että kunnassa on monialainen tuen työryhmä, jota ryhmä voi hyödyntää tarvittaessa. Viidennes (20,2 %) opettajista vastasi, että kunnassa oli monialainen tuen työryhmä, mutta ryhmässä ei ollut tarvetta sen palveluille. Näin ollen 79,3 prosentilla lapsiryhmistä oli kunnassa tarjolla monialaisen tuen työryhmän palvelut, jos he niitä tarvitsivat (taulukko 13). Joka seitsemäs opettaja kertoi, ettei kunnassa ollut lainkaan monialaisen tuen työryhmää. Pieni osa (6,2 %) opettajista vastasi, että kunnassa oli monialaisen tuen työryhmä, mutta ryhmällä ei ollut mahdollisuutta hyödyntää sitä.

Toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa oli lapsiryhmillä erilaiset mahdollisuudet hyödyntää tuen monialaisen työryhmän palveluita kunnassaan. Näitä eroja selittää suurten ja pienten kuntien erilaisuus kuntaryhmittä, kunnan väkiluvun ja alueellisen sijainnin suhteen. Toimipaikkamäärältään pienten kuntien lapsiryhmien opettajista lähes kolmannes (28,4 %) kertoi, ettei kunnassa ollut lainkaan monialaista tuen työryhmää, kun toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa näin vastasi vain noin joka kymmenes (10,7 %) kaikkien lapsiryhmien opettajista. Enemmistössä sekä toimipaikkamäärältään pienissä (66,3 %) että suurissa (82,8 %) kunnissa oli monialaisen tuen työryhmä, jota lapsiryhmän oli mahdollista hyödyntää.

Toimipaikkamäärältään suurten kuntien, mutta ei pienten kuntien, kokeilu- ja verrokkiryhmät erosivat toisistaan sen osalta, miten niille oli tarjolla tuen monialaisen työryhmän palveluita. Verrokkiryhmille oli useammin se tilanne, ettei kunnassa ollut lainkaan monialaisen tuen työryhmää.

Taulukko 13. Kokeilu- ja verrokkiryhmien mahdollisuus hyödyntää monialaisen tuen työryhmää toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, opettajakysely (N = 803)

Lapsiryhmän mahdollisuus hyödyntää tuen monialaista työryhmää	Pienten kuntien kokeilu-ryhmät (n = 89)		Pienten kuntien verrokki-ryhmät (n = 80)		Suurten kuntien kokeilu-ryhmät (n = 264)		Suurten kuntien verrokki-ryhmät (n = 370)		Kaikki lapsiryhmät (N = 803)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kunnassa on monialainen työryhmä, jota voi hyödyntää tarvittaessa (mukana myös ryhmät, joilla ei ole tarvetta työryhmän palveluille)	56	62,9	56	70,0	232	87,9	293	79,2	637	79,3
Kunnassa on monialainen työryhmä, jota <u>ei</u> ole mahdollista hyödyntää	4	4,5	5	6,3	16	6,1	25	6,8	50	6,2
Kunnassa <u>Ei</u> ole monialaisen tuen työryhmää	29	32,6	19	23,8	16	6,1	52	14,1	116	14,4

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

2.2.5 Varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelut

Varhaiskasvatusjohtajilta tiedusteltiin, kuinka monta varhaiskasvatuksen erityisopettajaa (myöhemmin veo) kunnassa oli. Tyypillisimmin veoja oli kunnassa yksi (vaihteluväli 1–236). Kaikkien kuntien varhaiskasvatusjohtajista kahdeksan (pieni kokeilukunta $n = 4$; pieni verrokkikunta $n = 4$, suuri kunta $n = 0$) ilmoitti, ettei heidän kunnassaan ollut yhtään veoa (taulukko 14). Toimipaikkamäärältään pienet kokeilu- ja verrokkikunnat eivät eronneet toisistaan veojen määrän suhteen.

Taulukko 14. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien (veo) lukumäärä kunnassa, kuntakysely (N = 120)

Veojen määrä (lkm) vaihteluväli 0–236	Pienet kokeilukunnat (n = 33)		Pienet verrokkikunnat (n = 34)		Suuret kunnat (n = 53)		Kaikki kunnat (N = 120)	
	n	%	n	%	n	%	n	%
0	4	12,5	4	11,8	0	0	8	6,7
1	18	56,3	17	50,0	1	1,9	36	30,3
2	6	18,8	8	23,5	5	9,4	19	16,0
3	2	6,3	3	8,8	5	9,4	10	8,4
4	0	0	0	0	6	11,3	6	5,0
5–9	2	6,3	2	5,9	16	30,2	20	16,8
10–15	0	0	0	0	11	20,8	11	9,2
16 tai useampi	0	0	0	0	9	17,0	9	7,6

Varhaiskasvatusjohtajilta kysyttiin myös, kuinka monella veolla oli pätevyys toimeensa. Varhaiskasvatusjohtajista 84 raportoi, että kunnassa kaikki veot olivat päteviä toimeensa. Epäpäteviä veoja työskenteli 34 kunnassa. Pienistä kokeilukunnista neljässä (12,5 %) ja pienistä verrokkikunnista seitsemässä (21,2 %) työskenteli epäpäteviä veoja. Tämä ero pienten kokeilu- ja verrokkikuntien välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Puolestaan toimipaikkamäärältään suurista kunnista 23 (44,2 %) raportoi, että niissä työskenteli epäpäteviä veoja.

Lapsiryhmien opettajilta tiedusteltiin, miten veon palvelut oli toteutettu ryhmässä. Pienellä osalla (4,9 %) toimipaikkamäärältään pienten kuntien lapsiryhmistä ei ollut käytössään lainkaan veon palveluita. Niistä lapsiryhmistä, joilla oli käytössään veon palvelut, hieman alle puolessa (47,1 %) oli päiväkodille nimetty oma veo, joka vieraili ryhmässä säännöllisesti havainnoimassa ja konsultoimassa. Reilulla neljänneksellä (28,2 %) ryhmistä päiväkodille nimetty veo teki säännöllistä yhteistyötä ryhmän henkilökunnan kanssa ja vajaalla viidenneksellä (19,0 %) ryhmistä oli mahdollisuus ottaa yhteyttä päiväkodille nimettyyn veoon tarvittaessa. Kuudessa lapsiryhmässä (3,4 %) työskenteli vakituisesti veo. Näissä ryhmissä voi olla kyse erityisryhmästä. Sen sijaan muutamassa (2,3 %) ryhmässä ei päiväkodille ollut nimetty veoa, mutta tämän palvelut olivat saatavilla tarvittaessa. Toimipaikkamäärältään pienten kuntien kokeilu- ja verrokkiryhmät eivät eronneet toisistaan sen osalta, miten veon palvelut olivat niille tarjolla.

Vain parilla (0,3 %) toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmistä ei ollut käytössään lainkaan veon palveluita. Sen sijaan yhtä yleistä suurten kuntien lapsiryhmille oli, että päiväkodille oli nimetty veo, joka vieraili ryhmässä säännöllisesti havainnoimassa ja konsultoimassa (36,7 %) kuin että päiväkodille nimettyyn veoon oli mahdollista ottaa yhteyttä tarpeen tullen (36,7 %). Vajaalla viidenneksellä (18,5 %) lapsiryhmistä päiväkodille nimetty veo teki säännöllistä yhteistyötä ryhmän henkilökunnan kanssa pitämällä esimerkiksi viikoittaisia pienryhmätuokioita. Pienessä osassa (6,4 %) suurten kuntien lapsiryhmistä työskenteli vakituisesti veo. Näissä ryhmissä voi olla kyse erityisryhmästä. Vain 1,3 prosentissa lapsiryhmistä ei päiväkodille ollut nimetty omaa veoa ja palvelut olivat saatavilla vain tarvittaessa. Toimipaikkamäärältään suurten kuntien kokeilu- ja verrokkiryhmät erosivat sen suhteen, miten veon palvelut oli järjestetty niissä ryhmissä, joilla nämä palvelut olivat käytössä. Kokeiluryhmille, joilla oli veon palvelut saatavilla, oli verrokkiryhmiä tyypillisempää, että päiväkodille oli nimetty veo, joka teki säännöllistä yhteistyötä ryhmän henkilökunnan kanssa (taulukko 15).

Taulukko 15. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veo) palveluiden toteutus kokeilu- ja verrokkiryhmissä toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, opettajakysely (N = 847)

Miten veon palvelut on toteutettu ryhmässäsi?	Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 94)		Pienten kuntien verrokkiryhmät (n = 80)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 271)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (n = 402)		Kaikki lapsiryhmät ¹ (N = 847)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ryhmässä työskentelee vakituisesti veo	2	2,1	4	2,3	15	5,5	28	7,0	49	5,6
Päiväkodille on nimetty veo, joka tekee säännöllistä yhteistyötä ryhmän henkilökunnan kanssa (esim. viikoittaiset pienryhmätuokiot)	29	30,9	20	25,0	63	23,2	62	15,4	174	20,5
Päiväkodille on nimetty veo, joka vierailee ryhmässä säännöllisesti havainnoimassa ja konsultoimassa (esim. kiertävä veo)	45	47,9	37	46,3	92	33,9	156	38,8	330	39,0
Päiväkodille on <u>nimetty</u> veo, johon on mahdollista ottaa yhteyttä tarpeen tullen	17	18,1	16	20,0	95	35,1	153	38,1	281	33,2
Päiväkodilla <u>ei ole nimettyä</u> veoa, palveluita on saatavissa vain tarvittaessa	1	1,1	3	3,8	6	2,2	3	0,7	13	1,5
	n = 98		n = 85		n = 273		n = 402		N = 858	
Päiväkodilla ei ole käytössään veon palveluita	4	4,1	5	5,9	2	0,7	0	0	11	1,3

¹Analyysissa eivät ole mukana opettajat, joiden päiväkodilla ei ole käytössään lainkaan veon palveluita.

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Toimipaikkamäärältään pienet ja suuret kunnat erosivat toisistaan sen osalta, miten veon palvelut oli niissä järjestetty. Pienissä kunnissa päiväkodeille oli suuria kuntia useammin nimetty päiväkodille oma veo, joka teki säännöllistä yhteistyötä henkilöstön kanssa tai vieraili säännöllisesti ryhmässä havainnoimassa ja konsultoimassa. Sen sijaan suurille kunnille oli tyypillisempää, että päiväkodille nimettyyn veoon oli mahdollista ottaa yhteyttä tarpeen tullen. Toisaalta pienissä kunnissa oli myös suuria kuntia useammin se tilanne, ettei päiväkodille ollut lainkaan käytössään veon palveluita.

Toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmät erosivat veon palveluiden osalta kunnan väkiluvun (ks. Liitetaulukko 1), kielisuhteen (ks. Liitetaulukko 2) ja alueellisen sijainnin (ks. Liitetaulukko 3) perusteella. *Väkiluvultaan* pienten kuntien lapsiryhmien päiväkodeille oli suuria kuntia useammin nimetty veo, joka teki säännöllistä yhteistyötä henkilöstön kanssa tai vieraili säännöllisesti ryhmässä havainnoimassa ja konsultoimassa (ks. Liitetaulukko 1). Sen sijaan väkiluvultaan suurten kuntien lapsiryhmissä työskenteli useammin vakituisesti veo tai veoon oli mahdollista ottaa yhteyttä tarpeen tullen.

Kielisuhteeltaan yksikielisten kuntien lapsiryhmien päiväkodille nimetty veo teki useammin säännöllistä yhteistyötä tai vieraili säännöllisesti ryhmässä, kun kaksikielisten kuntien lapsiryhmässä työskenteli useammin vakituisesti veo tai päiväkodille nimettyyn veoon oli mahdollista olla yhteydessä tarpeen tullen tai veon palvelut olivat saatavilla vain tarvittaessa ilman päiväkodille nimettyä omaa veoa (ks. Liitetaulukko 2).

Helsinki-Uusimaan *suuralueen* toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmissä työskenteli Pohjois- ja Itä-Suomen suuralueen lapsiryhmiä useammin vakituisesti veo tai veoon oli mahdollista olla yhteydessä vain tarvittaessa (ks. Liitetaulukko 3). Sen sijaan Pohjois- ja Itä-Suomen lapsiryhmille oli Helsinki-Uusimaan lapsiryhmiä tyypillisempää, että päiväkodille nimetty veo vieraili ryhmässä säännöllisesti havainnoimassa ja konsultoimassa. Lisäksi Länsi-Suomen lapsiryhmille oli Helsinki-Uusimaan lapsiryhmiä tyypillisempää, että päiväkodille nimetty veo teki säännöllistä yhteistyötä ryhmän henkilökunnan kanssa.

Opettajia pyydettiin arvioimaan, kuinka hyvin saatavilla olevat veon palvelut vastasivat ryhmän viisivuotiaiden lasten tarpeita (taulukko 16). Toimipaikkamäärältään pienten ja suurten kuntien opettajat arvioivat vastaavuutta samankaltaisesti. Hieman yli puolet kaikista opettajista arvioi veon palveluiden vastaavan ryhmän viisivuotiaiden lasten tarpeita hyvin tai erittäin hyvin ja reilu kolmannes vain kohtalaisesti. Sen sijaan lähes joka seitsemäs arvioi vastaavuuden huonoksi tai erittäin huonoksi. Kokeilu- ja verrokkiryhmät eivät eronneet toimipaikkamäärältään pienissä eivätkä suurissa kunnissa sen osalta, miten hyvin saatavilla olevat veon palvelut vastasivat ryhmän viisivuotiaiden lasten tarpeita.

Taulukko 16. Veon palveluiden vastaavuus kokeilu- ja verrokkiryhmien viisivuotiaiden lasten tarpeiden kanssa toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, opettajakysely (N = 841)

Kuinka hyvin saatavilla olevat veon palvelut vastaavat ryhmäsi 5-vuotiaiden lasten tarpeita?	Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 93)		Pienten kuntien verrokki-ryhmät (n = 80)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 273)		Suurten kuntien verrokki-ryhmät (n = 395)		Kaikki lapsiryhmät (N = 841)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Erittäin huonosti tai huonosti	16	17,2	14	17,6	37	13,5	50	12,6	117	13,9
Kohtalaisesti	29	31,2	29	36,3	99	36,3	133	33,7	290	34,5
Hyvin tai erittäin hyvin	48	51,7	37	46,3	137	49,3	202	53,6	434	51,6

Koko aineiston tasolla tarkasteltuna veon palveluiden vastaavuus ryhmän viisivuotiaiden lasten tarpeiden kanssa koettiin useammin huonoksi tai erittäin huonoksi niissä ryhmissä, joissa päiväkodille nimettyyn veoon oli mahdollista ottaa yhteyttä vain tarvittaessa tai päiväkodille ei ollut nimetty veoa, ja palvelut olivat saatavilla vain tarvittaessa (ks. Liitetaulukko 4). Erittäin hyväksi tai hyväksi vastaavuus koettiin puolestaan useammin silloin, kun ryhmässä työskenteli vakituinen veo tai päiväkodille oli nimetty veo, joka teki säännöllistä yhteistyötä tai vieraili säännöllisesti ryhmässä. Kunnassa työskentelevien veojen lukumäärä tai se, työskentelikö kunnassa epäpäteviä veoja tai moniko kunnan veoista oli epäpätevä, ei ollut yhteydessä opettajan arvioon veon palveluiden vastaavuudesta ryhmänsä viisivuotiaiden lasten tarpeiden kanssa.

2.3 Tuen toteutuminen lapsiryhmissä

2.3.1 Yhteistyö sote-palveluiden ja oppilashuollon kanssa

Opettajakyselyssä tiedusteltiin, olivatko opettajat tehneet yhteistyötä kuluneen toimintakauden aikana (1) sosiaali- ja terveydenhuollon (sote) henkilöstön kanssa, kuten neuvolan, lastensuojelun tai muiden sote-palveluiden kanssa ja (2) oppilashuollon kanssa. Vastausten tarkastelussa on otettava huomioon, että yksilökohtainen oppilashuolto itsessään sisältää sote-palveluiden ammattilaisia kuten neuvolaterveydenhuollon, psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä monialaisen asiantuntijaryhmän tuen (Opetushallitus, n.d. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto; Opetushallitus, n.d. Opiskeluhoolto). Näin ollen kokeiluryhmien opettajien vastaukset näiden kahden yhteistyötahon osalta voivat osin olla päällekkäisiä.

Enemmistö (84,7 %) kaikista opettajista ilmoitti tehneensä yhteistyötä kuluneen toimintakauden aikana sote-henkilöstön kanssa, kuten neuvolan, lasten-

suojelun tai muiden sote-palveluiden kanssa (taulukko 17). Sen sijaan vain noin kaksi viidestä kertoi tehneensä yhteistyötä oppilashuollon kanssa. Toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa kokeilu- ja verrokkiryhmät erosivat toisistaan oppilashuollon kanssa tehdyn yhteistyön osalta, mutta eivät yleisesti sote-palveluiden kanssa tehdyn yhteistyön osalta. Sekä toimipaikkamäärältään pienissä että suurissa kunnissa kokeiluryhmille oli verrokkiryhmiä tyypillisempää tehdä yhteistyötä oppilashuollon kanssa. Tulosta selittänee se, että kokeiluryhmille oli myös tyypillisempää, että niillä oli ylipäättään käytettävissään oppilashuollon palvelut (ks. Luku 2.2.3 Oppilashuollon palvelut). Eroja ei havaittu, kun tarkasteltiin sitä, oliko opettajat tehneet yhteistyötä joko oppilashuoltoryhmän tai sote-henkilöstön kanssa.

Taulukko 17. Yhteistyö oppilashuollon kanssa kokeilu- ja verrokkiryhmissä toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, opettajakysely (N = 861)

Oletko tehnyt oppilashuollon kanssa yhteistyötä kuluvan toimintakauden aikana?	Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 98)		Pienten kuntien verrokkiryhmät (n = 87)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 276)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (n = 400)		Kaikki lapsiryhmät (N = 861)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ei	31	31,6	72	82,8	95	34,4	332	83,0	530	61,6
Kyllä	67	68,4	15	17,2	181	65,6	68	17,0	331	38,4

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Toimipaikkamäärältään pienten kuntien lapsiryhmät erosivat toisistaan oppilashuollon kanssa tehdyn yhteistyön osalta kunnan kielisuhteen perusteella: kaksikielisten kuntien lapsiryhmien opettajille (68,8 %) yhteistyön tekeminen oppilashuollon kanssa oli yleisempää kuin yksikielisten kuntien opettajille (42,0 %). Puolestaan toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmien opettajat erosivat toisistaan oppilashuollon kanssa tehdyn yhteistyön suhteen kuntaryhmityksen perusteella: tajaan asutuissa kunnissa (53,5 %) yhteistyön tekeminen oli kaupunkimaisia kuntia (35,0 %) yleisempää.

2.3.2 Lasten suunnitelmiin kirjattujen tukitoimien ja tavoitteiden toteuttaminen

Opettajia pyydettiin arvioimaan, miten lasten henkilökohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan tai esiopetussuunnitelmaan kirjatut tukitoimet toteutuivat lapsiryhmässä. Vastausvaihtoehtoja oli neljä (1) toteutuu kaikkien lasten osalta, (2) toteutuu lähes kaikkien lasten osalta, (3) ei toteudu lähes kenenkään lapsen osalta ja (4) muu, mikä. Yhteensä 32 opettajaa oli valinnut vaihtoehdon ”muu”. Näistä 9 kertoi, ettei ryhmässä ollut kirjattuja tukitoimia tai että kaikki lapset kuuluivat yleiseen tukeen.

Lisäksi 23 opettajaa kuvasi tukitoimien toteutuvan ”vaihtelevasti”, ”joidenkin lasten osalta”, ”toteutuu, mutta ei riittävästi jokaiselle”, ”osittain” tai toteutuvan yhden tai muutaman lapsen kohdalla, joilla on tukitoimia. Nämä muu-vastaukset luokiteltiin vertailuja varten alkuperäisiin vastausluokkiin¹¹.

Toimipaikkamäärältään pienten kuntien opettajista 4 prosenttia ja 2,9 prosenttia suurten kuntien opettajista kertoi, etteivät lasten henkilökohtaiseen suunnitelmaan kirjatut tukitoimet toteutuneet lapsiryhmässä lähes kenenkään lapsen kohdalla (taulukko 18). Sen sijaan toimipaikkamäärältään pienten kuntien lapsiryhmistä hieman yli puolessa ja suurten kuntien lapsiryhmistä hieman alle puolessa lasten kirjatut tukitoimet toteutuivat osan lapsista kohdalla. Pienten kuntien lapsiryhmien opettajista hieman useampi kuin kaksi viidestä ja suurten kuntien opettajista hieman alle puolet kertoi, että tukitoimet toteutuivat kaikkien lasten kohdalla. Kokeilu- ja verrokkiryhmät eivät eronneet toisistaan toimipaikkamäärältään pienissä, eivätkä suurissa kunnissa, sen suhteen, miten opettajat arvioivat lasten yksilöllisiin suunnitelmiin kirjattujen tukitoimien toteutuvan ryhmässään (taulukko 18).

Taulukko 18. Tukitoimien toteutuminen kokeilu- ja verrokkiryhmissä toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, opettajakysely (N = 839)

Lasten henkilökohtaiseen suunnitelmaan kirjatut tukitoimet toteutuvat lapsiryhmäsäni...	Pienten kuntien kokeilyryhmät (n = 96)		Pienten kuntien verrokkiryhmät (n = 81)		Suurten kuntien kokeilyryhmät (n = 269)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (n = 393)		Kaikki lapsiryhmät (n = 839)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kaikkien lasten osalta	44	45,8	32	39,5	132	49,1	185	47,1	393	46,8
Lähes kaikkien / joidenkin / osan lasten osalta	47	49,0	47	58,0	125	46,5	201	51,1	420	50,1
Ei toteudu lähes kenenkään lapsen osalta	5	5,2	2	2,5	12	4,5	7	1,8	26	3,1

Kunnan kielisuhde oli sekä toimipaikkamäärältään pienissä että suurissa kunnissa yhteydessä siihen, miten opettajat arvioivat lasten suunnitelmiin kirjattujen tukitoimien toteutuneen lapsiryhmässään. *Toimipaikkamäärältään pienissä* kaksikielisissä

¹¹ Muu-vastaukset luokiteltiin siten, että vastausvaihtoehtoon 2 (Toteutuu lähes kaikkien lasten osalta), yhdistettiin vastaukset, joissa tukitoimien kerrottiin toteutuvan osittain, toisilla lapsista tai niiden toteutumiseen liittyi jokin ”mutta”. Vastaukset, joissa kävi selvästi ilmi, etteivät tukitoimet toteutuneet usein, luokiteltiin luokkaan 3 (Ei toteudu lähes kenenkään lapsen osalta). Vastaukset, joissa mainittiin ryhmässä olevien tuen tarpeisten lasten määrä ja kerrottiin tuen toteutuvan näillä kaikilla, yhdistettiin vastausvaihtoehtoon 1 (Toteutuu kaikilla lapsilla). ”Ei tukitoimia” vastaukset merkittiin puuttuvaksi tiedoksi.

kunnissa (78,6 %) raportoitiin yksikielisiä kuntia (39,9 %) useammin, että tukitoimet olivat toteutuneet kaikkien lasten osalta. Yksikielisille kunnille (56,4 %) oli kaksikielisiä kuntia (14,3 %) tyypillisempää, että tukitoimet olivat toteutuneet lähes kaikkien tai osan lapsista osalta. Sen sijaan sekä yksi- että kaksikielisten kuntien lapsiryhmistä vain hyvin pieni osa arvioi, etteivät tukitoimet olleet toteutuneet lähes kenenkään lapsen osalta. Toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa eroja yksi- ja kaksikielisten kuntien välillä oli ainoastaan vastauksissa, joissa todettiin, etteivät tukitoimet olleet toteutuneet lähes kenenkään lapsen osalta. Kaksikielisissä kunnissa raportoitiin yksikielisiä kuntia useammin, etteivät tukitoimet olleet toteutuneet lähes kenenkään lapsen osalta. Joskin näin raportoi vain vajaa 5 prosenttia kaksikielisten kuntien opettajista ja vain 1,5 prosenttia yksikielisten kuntien opettajista.

Opettajilta kysyttiin, mitkä seikat olivat yhteydessä siihen, etteivät lapsen henkilökohtaiseen suunnitelmaan kirjatut tavoitteet toteutuneet heidän ryhmässään kaikkien lasten kohdalla¹². Yleisimmin lasten tavoitteiden toteutumisen haasteeksi koettiin resurssipula ja toiseksi yleisimmin riittävän henkilöstön puute lapsiryhmässä (taulukko 19). Kolmanneksi yleisimmin tavoitteiden toteutumista hankaloitti henkilöstön vaihtuvuus.

Toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa kokeilu- ja verrokkiryhmät eivät eronneet sen suhteen, kuinka usein erilaiset tekijät raportoitiin olleen syynä siihen, etteivät lasten suunnitelmiin kirjatut tavoitteet olleet toteutuneet (taulukko 19). Sen sijaan toimipaikkamäärältään pienten kuntien kokeilu- ja verrokkiryhmät erosivat toisistaan kahden seikan osalta. Toimipaikkamäärältään pienten kuntien kokeiluryhmissä raportoitiin verrokkiryhmiä useammin resurssipulan estäneen lasten suunnitelmiin kirjattujen tavoitteiden toteutumista, kun taas verrokkiryhmissä raportoitiin kokeiluryhmiä useammin riittävän henkilöstön puutteen olleen este lasten suunnitelmiin kirjattujen tavoitteiden toteutumiselle. Kun verrattiin kaikkia toimipaikkamäärältään pienten kuntien ryhmiä kaikkiin suurten kuntien ryhmiin, havaittiin, että toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa lapsiryhmät raportoivat suuria kuntia useammin, että syynä lasten tavoitteiden toteutumattomuuteen olivat puutteet varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen käytännöissä.

¹² Mukana ovat vastaajat, jotka vastasivat joko, että tukitoimet toteutuvat lähes kaikkien osalta, tai etteivät tukitoimet toteutuneet lähes kenenkään osalta.

Taulukko 19. Lasten suunnitelmiin kirjattujen tavoitteiden toteutumattomuuteen yhteydessä olevat seikat kokeilu- ja verrokkiryhmissä toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, opettajakysely (N = 449)

Syyt lapsen suunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden toteutumattomuuteen	Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 53)		Pienten kuntien verrokkiryhmät (n = 48)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 135)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (n = 213)		Kaikki lapsiryhmät ¹ (N = 449)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Resurssipula	40	75,5	26	54,2	102	75,6	151	70,9	319	71,0
Riittävän henkilöstön puute	15	28,3	24	50,0	62	45,9	95	44,6	196	43,7
Henkilöstön vaihtuvuus	21	39,6	16	33,3	45	33,3	82	38,5	164	36,5
Monialaisen/moniammatillisen yhteistyön puute tai toimimattomuus	15	28,3	14	29,2	34	25,2	42	19,7	105	23,4
Kelpoisen henkilökunnan puute	12	22,6	9	18,8	27	20,0	33	15,5	81	18,0
Puutteet varhaiskasvatuksen / esiopetuksen käytännössä	12	22,6	8	16,7	15	11,1	21	9,9	56	12,5
Apuvälineiden puute	4	7,5	4	8,3	12	8,9	21	9,9	41	9,1
Muu	12	22,6	11	22,9	23	17,0	38	17,8	84	18,7

¹ Mukana lapsiryhmät, joissa tavoitteet toteutuvat vain osan lapsista kohdalla tai ei lähes kenenkään osalta.

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Syinä lasten suunnitelmiin kirjattujen tavoitteiden toteutumattomuudelle mainittiin melko usein myös muita syitä. Opettajat kertoivat avoimessa vastauksessaan erilaisia syitä sille, etteivät lasten suunnitelmiin kirjatut tavoitteet olleet toteutuneet. Muu-vastaukset jaoteltiin seuraavasti:

- Erilaiset resursseihin liittyvät tekijät (n = 36): esim. ajan puute, tilojen toimimattomuus tai puute, SAK-ajan puute, sijaisten puute, erityisopettajan puute, tuen saamisen hitaus, pyydetyn tuen toteutumattomuus
- Lapsiin liittyvät tekijät (n = 29): esim. tukea tarvitsevan lapsen epäsäännöllinen läsnäolo päiväkodissa, tukea tarvitsevien lasten runsas määrä, suuri ryhmäkoko, tuen tarpeiden haastavuus tai runsaus
- Henkilöstöön liittyvät tekijät (n = 17): esim. henkilöstön motivaation puute, sitoutumattomuus sovittuihin asioihin, henkilöstön kokemattomuus tai henkilöstön ajattelumallien ristiriidat, sairaspöissaolojen runsas määrä, muut työtehtävät (varajohtajuus), työvuorosuunnittelu

- Vanhempiin liittyvät tekijät ($n = 4$): esim. vanhempien haluttomuus yhteistyöhön
- Muut syyt ($n = 4$): esim. uusi yksikkö ja vasta muovautuva arki, ”paljon kaikkea, ulkopuolelta säädeltyjä asioita”

Vaikkei toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa ollut eroja kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä siinä, miten erilaisten seikkojen arvioitiin olevan yhteydessä lasten suunnitelmiin kirjattujen tavoitteiden toteutumiseen, oli tähän yhteydessä kunnan alueellinen sijainti (ks. Liitetaulukko 5), kielisuhde (ks. Liitetaulukko 6) ja kunnan koko väkiluvun mukaan tarkasteltuna (ks. Liitetaulukko 7). *Kelpoisen henkilöstön puute* raportoitiin muita useammin haasteeksi Helsinki-Uusimaan suuralueella (ks. Liitetaulukko 5) ja yksikielisiä kuntia useammin kaksikielisissä kunnissa (ks. Liitetaulukko 6). *Riittävän henkilöstön puute* raportointiin väkiluvultaan suurissa kunnissa pieniä kuntia useammin haasteeksi (ks. Liitetaulukko 7). *Monialaisen tai moniammatillisen yhteistyön puute tai toiminta* raportoitiin muiden suuralueiden lapsiryhmiä useammin haasteeksi Pohjois- ja Itä-Suomen suuralueen lapsiryhmissä (ks. Liitetaulukko 5) sekä yksikielisten kuntien lapsiryhmissä (ks. Liitetaulukko 6). Lisäksi *apuvälineiden puute* oli useammin yhteydessä tavoitteiden toteutumattomuuteen Pohjois- ja Itä-Suomen suuralueen lapsiryhmissä kuin muiden suuralueiden lapsiryhmissä (ks. Liitetaulukko 5). Toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa ei havaittu kunnan demografisten tietojen suhteen eroja sen osalta, mitkä tekijät raportoitiin olleen syynä lasten suunnitelmiin kirjattujen tavoitteiden toteutumattomuuteen.

2.3.2.1 Lapsiryhmät, joissa lasten suunnitelmiin kirjatut tukitoimet eivät toteudu lähes kenenkään lapsen osalta

Lapsiryhmiä, joissa lasten yksilöllisiin suunnitelmiin kirjatut tukitoimet eivät toteutuneet lähes kenenkään lapsen osalta oli yhteensä 26. Näistä 73,1 % oli toimipaikkamäärältään suurten kuntien ryhmiä (46,2 % kokeiluryhmät; 26,9 % verrokkiryhmät) ja loput pienten kuntien ryhmiä (19,2 % kokeiluryhmät; 7,7 % verrokkiryhmät). Puolet näistä lapsiryhmistä toimi Helsinki-Uusimaan suuralueella, vajaa kolmannes (30,8 %) Pohjois- ja Itä-Suomessa ja loput viisi (19,2 %) lapsiryhmää Etelä- tai Länsi-Suomessa. Puolet lapsiryhmistä, joissa lasten tukitoimet eivät toteutuneet lähes kenenkään lapsen osalta, oli viisivuotiaiden ja sitä nuorempien lasten ryhmiä ja 38,5 prosentissa oli ainoastaan viisivuotiaita lapsia.

Suurimmassa osassa (92,3 %) lapsiryhmiä, joissa lasten yksilöllisiin suunnitelmiin kirjatut tukitoimet eivät toteutuneet lähes kenenkään lapsen osalta, oli päiväkodille nimetty varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo). Kuitenkin näiden ryhmien opettajat arvioivat veon palveluiden vastaavuuden ryhmänsä lasten tarpeiden

kanssa useammin huonoksi tai erittäin huonoksi kuin niiden ryhmien opettajat, joissa lasten tavoitteet toteutuivat kaikilla tai lähes kaikkien lasten osalta. Enemmistöllä ryhmistä, joissa lasten tavoitteet eivät toteutuneet, oli käytössään oppilashuollon palvelut (73,1 %). Hieman yli neljännes opettajista arvioi oppilashuollon palveluiden vastaavan lapsiryhmänsä tarpeita erittäin huonosti tai huonosti (26,9 %), vajaa neljännes kohtalaisesti (23,1 %) ja vajaa neljännes erittäin hyvin tai hyvin (23,1 %). Lisäksi noin puolella ryhmistä oli mahdollisuus hyödyntää tuen monialaisen työryhmän palveluita. Näyttäisi siis siltä, että se, oliko ryhmällä käytössään oppilashuollon tai monialaisen tuen työryhmän palvelut, ei selittänyt sitä, etteivät lasten suunnitelmiin kirjatut tukitoimet toteutuneet näissä ryhmissä. Sen sijaan näiden ryhmien opettajat kokivat useammin tarjolla olevien veon palvelujen vastaavan huonosti lapsiryhmänsä tarpeisiin.

Lapsiryhmistä, joissa lasten tukitoimet eivät toteutuneet, 42,3 prosentissa työskenteli kolme työntekijää. Työntekijätiimin kokoonpano kuitenkin vaihteli ryhmien välillä jonkin verran. Lisäksi vajaassa neljänneksessä (23,1 %) työskenteli vain kaksi työntekijää (varhaiskasvatuksen opettaja ja lastenhoitaja) ja lopuissa neljä työntekijää. Ryhmät, joissa lasten suunnitelmiin kirjatut tukitoimet eivät toteutuneet lähes kenenkään lapsen osalta, olivat kasvatusvastuullisen henkilökunnan määrältään keskimäärin pienempiä kuin ryhmät, joissa tukitoimet toteutuivat¹³. Lisäksi ryhmät erosivat opettajamäärältään samansuuntaisesti: ryhmissä, joissa tukitoimet eivät toteutuneet, oli keskimäärin vähemmän varhaiskasvatuksenopettajia kuin ryhmissä, joissa tukitoimet toteutuivat¹⁴. Erityisesti kahden kasvattajan lapsiryhmät saattoivat tuottaa haasteita lasten tuen tarpeisiin vastaamisessa. Avoimissa vastauksissa opettajat kuvasivat kahden kasvattajan ryhmässä olevan haastavaa vastata lasten tuentarpeisiin esimerkiksi seuraavasti:

Henkilöstön määrä saattaa riittää ns. "paperilla", mutta koska tuen tarpeet ovat suuret, ja ryhmä pyörii kahdella kasvattajalla, on mahdoton vastata kaikkeen, mihin kuuluisi.

Moni lapsi tarvitsisi erityistä tukea, mutta kädet eivät vain riitä.

¹³ Kasvatusvastuullisen henkilökunnan määrän erot ryhmissä, joissa lasten suunnitelmiin kirjatut tukitoimet toteutuivat ja eivät toteutuneet lähes kenenkään lapsen osalta: $t(836) = 2,61$, $p = ,009$, tukitoimet toteutuvat ryhmän $ka. = 3,1$, $kh = 0,9$, $n = 812$, tukitoimet eivät toteudu ryhmän $ka. 2,6$, $kh = 0,6$, $n = 26$.

¹⁴ Opettajien (varhaiskasvatuksen opettajat ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat yhdessä) määrän erot ryhmissä, joissa lasten suunnitelmiin kirjatut tukitoimet toteutuivat ja eivät toteutuneet lähes kenenkään lapsen osalta: $t(27,81) = 2,4$, $p = ,022$, tukitoimet toteutuvat ryhmän $ka. = 1,5$ opettajaa, $kh = 0,6$, $n = 812$, tukitoimet eivät toteudu ryhmän $ka. 1,3$ opettajaa, $kh = 0,5$, $n = 26$.

Ryhmissä, joissa lasten suunnitelmiin kirjatut tukitoimet eivät opettajan arvion mukaan toteutuneet lähes kenenkään lapsen kohdalla, oli keskimäärin joka neljännellä lapsella tuen tarvetta (tuen tarpeisten osuus lapsiryhmän kaikista lapsista $ka. = 27,4 \%$, $kh = 19,5$), mikä on lähes kymmenen prosenttiyksikköä enemmän kuin niissä ryhmissä, joissa tavoitteet toteutuivat kaikilla tai lähes kaikilla lapsilla ($ka. = 18,1 \%$, $kh = 13,5$)¹⁵. Enemmistössä (84,6 %) lapsiryhmistä, joissa kirjatut tukitoimet eivät toteutuneet lähes kenelläkään ryhmän lapsista, oli vähintään yhdellä viisivuotiaalla tuen tarve. Lisäksi joka viidennen ($ka. = 20,5 \%$, $kh = 20,3$) lapsen äidinkieli oli muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Tämän osalta eroa ei kuitenkaan ollut lapsiryhmiin, joissa lasten suunnitelmiin kirjatut tukitoimet toteutuivat.

Hieman yli puolessa (57,7 %) lapsiryhmistä, joissa lähes kenenkään lapsen suunnitelmaan kirjatut tukitoimet eivät toteutuneet, ei työskennellyt lainkaan avustajaa. Tuen tarpeisten lasten määrä ei ollut yhteydessä ryhmässä työskentelevien avustajien määrään: viidessä lapsiryhmässä oli yli kolmanneksella lapsista tuen tarpeita, mutta ryhmässä ei työskennellyt opettajan vastausten perusteella lainkaan ryhmä- tai lapsikohtaista avustajaa.

Edellä kuvattujen tulosten perusteella näyttäisi siltä, että lapsiryhmän lasten suunnitelmiin kirjattujen tukitoimien toteutumiseen olivat erityisesti yhteydessä opettajan arvio erityisopettajan palveluiden riittämättömyydestä ryhmälleen, vähäinen opettajien määrä ryhmässä, mahdollinen avustajien vähäisyys sekä se, että ryhmässä työskenteli vain kaksi kasvatusvastuullista työntekijää. Lisäksi ryhmissä, joissa lasten suunnitelmiin kirjatut tukitoimet eivät toteutuneet, oli joka viidennellä ryhmän lapsista joku tuen tarve.

2.3.3 Kehityksen ja oppimisen tuen järjestäminen lapsiryhmässä

Lapsiryhmien opettajia pyydettiin arvioimaan kuutta erilaista kehityksen ja oppimisen tuen tunnistamiseen, osaamiseen ja järjestämiseen liittyvää väittämää oman lapsiryhmänsä osalta viisiportaisella Likert-asteikolla (1 = täysin eri mieltä ... 5 = täysin samaa mieltä). Tarkastelua varten vastausluokat luokiteltiin uudelleen kolmeen luokkaan yhdistäen omiksi luokikseen "täysin" ja "jokseenkin samaa mieltä" -vastaukset sekä "täysin" ja "jokseenkin eri mieltä" -vastaukset.

Toimipaikkamäärältään pienten ja suurten kuntien opettajat arvioivat väittämiä samansuuntaisesti. Suurin osa kaikista opettajista oli kaikkien väittämien kanssa jokseenkin tai täysin samaa mieltä: yhtä väittämää lukuun ottamatta yli 90 prosenttia

¹⁵ Erot tuen tarpeisten lasten osuudessa lapsiryhmän lapsista ryhmissä, joissa lasten suunnitelmiin kirjatut tukitoimet toteutuvat ja eivät toteudu: $t(25,96) = 1,62$, $p = ,030$, tukitoimet toteutuvat ryhmän $n = 812$, tukitoimet eivät toteudu ryhmän $n = 26$.

oli samaa mieltä kaikkien väittämien kanssa (taulukko 20). Ainoa poikkeus oli väittäminen ”Ryhmän henkilöstö tuntee kunnassa tarjottavat tuen muodot”. Kyseisen väittämän osalta opettajat olivat eniten eri mieltä: 6,1 prosenttia oli täysin tai jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa. Lisäksi opettajat olivat kyseisestä väittämästä myös useammin epävarmoja kuin muista väittämistä: 5,7 prosenttia ei ollut samaa eikä eri mieltä siitä, tunsiko lapsiryhmän henkilöstö kunnassa tarjottavat tuen muodot. Kuitenkin 88,2 prosenttia opettajista oli kyseisen väittämän kanssa samaa mieltä. ”Ryhmän henkilöstö tuntee kunnassa tarjottavat tuen muodot” väittämään annetut vastaukset voivat osaltaan selittää myös aiemmin kolmiportaisen tuen yhteydessä esitettyjä ristiriitaisuuksia kuntien varhaiskasvatusjohtajien ja opettajien vastauksissa (ks. Luku 2.2.2 Kolmiportainen tuki lapsiryhmien opettajien vastauksissa). Jos lapsiryhmien henkilöstö ei tunne kunnassa tarjottavia tuen muotoja, voivat heidän vastauksensa käytössä olevien tuen mallien osalta olla ristiriidassa kuntatason vastausten kanssa. Toiseksi eniten opettajat olivat eri mieltä väittämän ”Ryhmän henkilöstöllä on osaamista vastata arjessa lasten tuen tarpeisiin” kanssa: 4,3 prosenttia oli täysin tai jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa.

Taulukko 20. Kehityksen ja oppimisen tuen järjestämisen arviointi lapsiryhmässä, opettajakysely (N = 854)

Miten arvioit seuraavia kehityksen ja oppimisen tuen järjestämiseen liittyviä väittämiä oman lapsiryhmäsi osalta?	Täysin tai jokseenkin eri mieltä		Ei eri eikä samaa mieltä		Täysin tai jokseenkin samaa mieltä		N
	n	%	n	%	n	%	
Ryhmän henkilöstöllä on osaamista tunnistaa lasten tuen tarpeita	20	2,3	5	0,6	829	97,1	854
Ryhmän henkilöstö tuntee kunnassa tarjottavat tuen muodot	52	6,1	49	5,7	752	88,2	853
Ryhmän henkilöstöllä on osaamista vastata arjessa lasten tuen tarpeisiin	37	4,3	28	3,3	789	92,4	854
Ryhmän henkilöstö tukee lasta heti tuen tarpeen ilmettyä	23	2,7	33	3,9	797	93,4	853
Ryhmän henkilöstö tekee yhteistyötä lasten vanhempien kanssa lasten tuen tarpeisiin liittyen	12	1,4	6	0,7	832	97,9	850
Tukitoimien vaikutuksia seurataan ja arvioidaan säännöllisesti	23	2,7	35	4,1	789	93,2	847

Toimipaikkamäärältään pienten kuntien kokeilu- ja verrokkiryhmien opettajat arvioivat eri tavoin lapsiryhmänsä henkilöstön valmiuksia kehityksen ja oppimisen tuen järjestämiseen ainoastaan väittämän ”Ryhmän henkilöstö tuntee kunnassa tarjottavat tuen muodot” osalta (ks. Liitetaulukko 8). Kokeiluryhmien opettajat olivat

useammin samaa mieltä väittämän kanssa (kokeiluryhmät 97,9 %; verrokkiryhmät 75 %), kun verrokkiryhmien opettajat olivat useammin eri mieltä (kokeiluryhmät 0 %; verrokkiryhmät 13,1 %) tai epävarmoja väittämän osalta (kokeiluryhmät 2,1 %; verrokkiryhmät 11,9 %). Sen sijaan toimipaikkamäärältään suurten kuntien kokeilu- ja verrokkiryhmät eivät eronneet toisistaan sen osalta, miten niiden opettajat arvioivat henkilöstön valmiuksia kehityksen ja oppimisen tuen järjestämiseen (ks. Liitetaulukko 9).

3 YHTEENVETO

Tässä osaraportissa tarkasteltiin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun tuloksia tuen järjestelyiden ja toteutumisen osalta kokeilun ensimmäisenä toimintakautena 2021–2022 kahden kyselytutkimuksen perusteella. Näistä kyselytutkimuksista käytetään nimityksiä kuntakysely ja opettajakysely. Kyselytutkimukset olivat suunnattu kuntien varhaiskasvatusjohtajille ja lapsiryhmien vastaaville opettajille. Lasten tuen tarvetta koskevien lapsiryhmäkohtaisten taustatietojen perusteella tuen järjestelyt ja toteutuminen koskettivat lähes kaikkien kyselyyn vastanneiden opettajien lapsiryhmiä huolimatta siitä, toimivatko ne toimipaikkamäärältään suurissa tai pienissä kunnissa ja olivatko ne ryhmästatukseltaan kokeilu- tai verrokkiryhmiä. Suurimmassa osassa kaikista lapsiryhmistä oli vähintään yhdellä lapsella todettu jokin tuen tarve. Ainoastaan 12 prosentissa lapsiryhmistä ei ollut yhdelläkään lapsella todettu tuen tarvetta. Keskimäärin ryhmissä oli joka viidennellä lapsella jokin tuen tarve.

3.1 Kolmiportainen tuki

Enemmistössä sekä kokeilu- että verrokkikunnista oli toimintakaudella 2021–2022 käytössä kolmiportainen tuki kaikille varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisille lapsille. Kokeiluryhmille oli kuitenkin verrokkiryhmiä tyypillisempää, että ryhmän viisivuotiaille oli käytössä kolmiportaisen tuen järjestelmä. Osa viisivuotiaista oli siis päässyt kaksivuotisen esiopetuksen myötä kolmiportaisen tuen järjestelmän piiriin, jolloin he olivat mahdollisesti saaneet suunnitelmallisempaa ja tavoitteellisempaa yksilöllistä tukea kuin he olisivat saaneet ilman kokeiluun osallistumista. Aluehallintoviraston vuonna 2021 teettämä peruspalvelujen arviointi erityisopetuksen tilasta kuitenkin osoittaa, ettei kolmiportaisen tuen järjestelmän käyttö välttämättä takaa laadukasta tukea tai selkeää tukimallia (Aluehallintovirasto, 2021).

Kokeilu- ja verrokkiryhmien välinen ero kolmiportaisen tuen järjestelmän käytössä selittyy sillä, että oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) mukaisesti

kaksivuotisessa esiopetuksessa järjestelmän tuli olla käytössä toimintakautena 2021–2022 toisin kuin muuten varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksessa kolmiportaisen tuen järjestelmän käyttöä on edellytetty kaikissa kunnissa vasta elokuusta 2022 alkaen (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Näin ollen kolmiportaisen tuen piiriin pääseminen ei pitäisi enää jatkossa olla erotteleva tekijä esiopetukseen ja varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten välillä.

3.2 Oppilashuollon palvelut

Yli 80 prosenttia kokeilukunnista tarjosi oppilashuollon palveluita kaksivuotiseen esiopetukseen osallistuville ja esiopetusikäisille lapsille. Muutamassa näistä kokeilukunnista oppilashuollon palvelut olivat tarjolla kaikille varhaiskasvatusikäisille lapsille. Toisin kuin varhaiskasvatuksessa, kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa tulisi noudattaa oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaista oppilashuoltoa (Opetushallitus, 2021; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1287). Tästä huolimatta ei kaikissa kokeiluryhmissä ollut opettajien mukaan käytössä oppilashuollon palveluita. Kuudessa kokeilukunnassa oppilashuollon palvelut olivat käytössä ainoastaan esiopetusikäisille, mutta eivät kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuville viisivuotiaille.

Ero varhaiskasvatusta ja esiopetusta koskevassa oppilashuollon lainsäädännössä näkyi siten, että kokeilukuntien viisivuotiaille oli verrokkikuntien viisivuotiaita useammin tarjolla oppilashuollon palvelut niin kunta- kuin opettajakyselyn perusteella. Verrokkikunnissa oppilashuollon palvelut olivat pääsääntöisesti tarjolla vain esiopetusikäisille. Verrokkiryhmien opettajat vastasivatkin kokeiluryhmien opettajia useammin, ettei niiden ryhmien viisivuotiaille ollut lainkaan tarjolla oppilashuollon palveluita. Tämä näkyi opettajien vastauksissa myös siten, että kokeiluryhmien opettajat olivat tehneet verrokkiryhmien opettajia useammin kuluneen toimintakauden aikana yhteistyötä oppilashuollon kanssa. Näyttäisi siis siltä, että kokeiluun osallistuminen on lisännyt viisivuotiaiden mahdollisuuksia saada tukea oppilashuollon palveluiden kautta. Oppilashuollon kautta saatava tuki voi olla organisoidumpaa, suunnitelmallisempaa ja siten tehokkaampaa kuin varhaiskasvatuksen kautta saatava moniammatillinen yhteistyö vastaavien tahojen kanssa. Tämä ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita, että verrokkikuntien viisivuotiaat eivät olisi saaneet tukea moniammatillisen yhteistyön kautta. Esimerkiksi eroa kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä ei ollut, kun tarkasteltiin ylipäänsä sote-palveluiden henkilöstön kanssa tehtyä yhteistyötä tai kun sote-palveluita ja oppilashuoltoa ei erotettu toisistaan tilastollisessa tarkastelussa. Näin ollen myös viisivuotiaiden varhaiskasvatuksessa tehdään moniammatillista yhteistyötä, mutta sitä ei nimitetä oppilashuolloksi.

Puolet opettajista koki oppilashuollon palveluiden vastaavan hyvin ryhmänsä tarpeita. Kuitenkin kolmannes opettajista arvioi, että palvelut vastaavat vain kohtalaisesti ryhmän tarpeisiin, ja peräti joka seitsemäs opettaja katsoi palvelujen vastaavan huonosti tai erittäin huonosti ryhmän tarpeisiin. Vastauksissa ei havaittu eroja kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä, eikä kuntien demografisten tietojen perusteella. Vastaavasti Aluehallintoviraston vuoden 2021 peruspalveluiden arvioinnissa erityisopetuksen tilan osalta ilmeni haasteita oppilashuollon palveluiden saatavuudessa (Aluehallintovirasto, 2021).

3.3 Moniammatillisen työryhmän palvelut

Lähes kaikissa kunnissa oli tarjolla moniammatillisen työryhmän palvelut kaikille tukea tarvitseville varhaiskasvatusikäisille lapsille. Vastaavasti, enemmistö opettajista raportoi, että kunnassa oli monialaisen tuen työryhmä, jota lapsiryhmällä oli mahdollisuus hyödyntää tarvittaessa. Kuitenkin viidennes opettajista kertoi, että kunnassa ei ollut lainkaan monialaisen tuen työryhmää tai lapsiryhmällä ei ollut mahdollisuutta hyödyntää sen palveluita.

Toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa verrokkiryhmille oli kokeiluryhmiä useammin se tilanne, ettei niille ollut tarjolla lainkaan tuen monialaisen työryhmän palveluita. Vastaavaa eroa ei havaittu toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa. Toimipaikkamäärältään pienet ja suuret kunnat olivatkin erilaisia sen suhteen, kuinka suurella osalla niiden lapsiryhmistä oli käytössään monialaisen tuen työryhmän palvelut – pienten kuntien lapsiryhmille tämä tilanne oli tyypillisempi kuin suurten kuntien lapsiryhmille.

Saaduissa tuloksissa on samankaltaisuutta aiemman lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä tarkastelevan tutkimuksen tulosten kanssa. Kyseinen tutkimus osoitti, että päiväkotien johtajat raportoivat neuvolan osastonhoitajia useammin, että palvelujen välillä ei ole säännöllisiä yhteistyörakenteita (jollaiseksi monialaisen tuen työryhmä voidaan ajatella) tai yksilökohtaista yhteistyötä (Alasuutari, Lammi-Taskula, Riikonen & Kannel, 2022). Päiväkodin johtajista myös neuvolan osastonhoitajia useampi oli tietämätön siitä, oliko säännöllistä yhteistyötä olemassa palvelujen välillä. Väkiluvultaan pienten kuntien päiväkotien johtajat kuitenkin raportoivat yhteistyörakenteita olevan olemassa keskisuurten ja suurten kuntien päiväkotien johtajia useammin. Kun mainitun tutkimuksen havaintoja rinnastetaan tämän raportin opettajakyselyn vastauksiin monialaisen tuen työryhmän palvelujen saatavuudesta, herää kysymys, onko mahdollisesti niin, että erityisesti suurissa kunnissa kokeilu- ja verrokkiryhmien opettajat eivät ole aina tienneet monialaisen työryhmän olemassaolosta, vaikka sellainen kunnassa tai alueella olisikin.

3.4 Varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelut

Varhaiskasvatuksen erityisopettajien (myöhemmin veo) palvelujen saatavuus opettajien määrän ja pätevyyden osalta vaihteli kuntien välillä, eikä tässä havaittu eroja kokeilu- ja verrokkikuntien välillä. Kaikissa kunnissa ei työskennellyt veoja – kahdeksassa toimipaikkamäärältään pienessä kunnassa oli tämä tilanne (4 kokeilukuntaa, 4 verrokkikuntaa). Enemmistössä kunnista kaikki veot olivat kelpoisia tehtävänsä. Kuitenkin suurissa kunnissa työskenteli useammin epäpäteviä veoja kuin pienissä kunnissa. Veojen määrän suuri alueellinen vaihtelu samoin kuin heidän vastuullaan olevien lasten määrän vaihtelu on tuotu esiin myös aiemmissa tarkasteluissa (Neitola, 2022).

Tavallisimmin veon palvelut oli järjestetty siten, että päiväkodeille oli nimetty veo, johon ryhmät pystyivät olemaan yhteydessä tarvittaessa tai päiväkodille nimetty veo kävi säännöllisesti konsultoimassa ja havainnoimassa ryhmässä. Vasta kolmanneksi useimmin veot tekivät säännöllistä yhteistyötä ryhmän henkilöstön kanssa esimerkiksi järjestämällä pienryhmätuokioita lapsille. Toimipaikkamäärältään suurten kuntien kokeiluryhmille, joilla oli veon palvelut saatavilla, oli verrokkiryhmiä tyyppisempää, että päiväkodille nimetty veo teki säännöllistä yhteistyötä ryhmän henkilökunnan kanssa. Lisäksi toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmät erosivat veon palveluiden järjestämisen osalta myös kunnan väkiluvun, kielisuhteen ja alueellisen sijainnin osalta. Sen sijaan toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa ei havaittu lainkaan eroja erilaisissa kunnissa toimivien lapsiryhmien opettajien vastauksissa. Toimipaikkamäärältään suuret ja pienet kunnat taas erosivat toisistaan veon palveluiden järjestämisen suhteen. Pienissä kunnissa yhteistyö oli useammin tiiviimpää tai palveluita ei ollut tarjolla lainkaan.

Puolet niin toimipaikkamäärältään pienten kuin suurten kuntien kokeilu- ja verrokkiryhmien opettajista arvioi veon palveluiden vastaavan hyvin tai erittäin hyvin ryhmänsä viisivuotiaiden lasten tarpeita. Kuitenkin kolmannes arvioi vastaavuuden kohtalaiseksi ja peräti joka seitsemäs huonoksi tai erittäin huonoksi. Vastaavuus koettiin useammin hyväksi silloin, kun veo teki säännöllistä yhteistyötä lapsiryhmän kanssa tai ryhmässä työskenteli vakituisesti veo. Kokeilu- ja verrokkiryhmien opettajien kokemuksessa veon palveluiden vastaavuudesta ryhmänsä tarpeiden kanssa ei ollut eroja.

3.5 Lasten tuen toteutuminen

Hieman yli puolessa lapsiryhmistä lasten henkilökohtaisiin suunnitelmiin kirjatut tukitoimet eivät toteutuneet kaikkien lapsiryhmän lasten osalta. Arviossa kirjattujen

tukitoimien toteutumisen yleisyydestä ei ollut eroja kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä. Joitain eroja havaittiin kuitenkin yksi- ja kaksikielisten kuntien lapsiryhmien välillä.

Opettajien kokemat haasteet tuen tarjoamisessa niin kokeilu- kuin verrokkiryhmissä toisintavat ajankohtaista julkista keskustelua varhaiskasvatuksen tilasta. Lasten suunnitelmiin kirjattujen tavoitteiden toteutumattomuutta selittivät opettajien mukaan useimmin resurssipula, riittävän henkilöstön puute ja henkilöstön vaihtuvuus. Toimipaikkamäärältään pienten, mutta ei suurten, kuntien kokeilu- ja verrokkiryhmät erosivat toisistaan sen osalta, miten erilaisten seikkojen arvioitiin olevan yhteydessä lasten suunnitelmiin kirjattujen tavoitteiden toteutumattomuuteen. Kokeiluryhmissä raportointiin useammin resurssipulaa, kun verrokkiryhmissä raportointiin useammin riittävän henkilöstön puutetta. Lisäksi toimipaikkamäärältään suurten kuntien ryhmät erosivat kunnan alueellisen sijainnin, kielisuhteen ja kunnan väkiluvun perusteella sen osalta, miten ne arvioivat erilaisten seikkojen haastaneen lasten tavoitteiden toteutumista.

Jo vuonna 2017 Opetus- ja kulttuuriministeriön toteuttamassa valtakunnallisessa selvityksessä nousi lasten tukitoimien toteutumisen yhteydessä esille puutteita, jotka liittyivät resursseihin, henkilöstön vaihtuvuuteen ja kelpoisten henkilöiden saamiseen (OKM, 2017). Myös Heiskanen ja kollegoiden (2021) tutkimuksessa varhaiskasvatuksen työntekijät mainitsivat tuen heikon resurssoinnin ja kelpoisen henkilöstön saatavuusongelmat useimmin lapsen oppimisen ja kehityksen tuen toteutumista estäviksi tekijöiksi. Samaisessa tutkimuksessa valtaosa varhaiskasvatuksen työntekijöistä arvioi oman osaamisensa ja tietämyksensä tuen kysymyksistä riittäviksi. Tässä tutkimuksessa ei kysytty vastaajien käsityksiä omasta osaamisestaan. Sen sijaan opettajilta kysyttiin lapsiryhmänsä työntekijöiden valmiuksia kehityksen ja oppimisen tuen järjestämiseen. Näiden opettajat arvioivat olevan pääsääntöisesti hyvät.

Lähteet

- Alasuutari, M., Lammi-Taskula, J., Riikonen, A. & Kannel, L. (2022). Lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö ja palveluohjaus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:27. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163937>
- Aluehallintovirasto. (2021). Peruspalvelujen arviointi 2021. Aluehallintovirastojen vuotta 2021 koskeva peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi. Eri-tyisopetuksen tila. Aluehallintovirastojen julkaisuja 140/2022. Oulu: Pohjois-Suomen aluehallintovirasto. <https://avi.fi/documents/25266232/109992716/Julkaistu-140+Erityisopetuksen+tila.pdf>
- Heiskanen, N., Neitola, M., Syrjämäki, M., Viljamaa, E., Nevala, P., Siipola, M. & Viitala, R. (2021). Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa. Selvitys nykytilasta kunnallisissa ja yksityisissä varhaiskasvatuspalveluissa sekä esitys kehityksen ja oppimisen tuen malliksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:13. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162927>
- Izadi, R., Sarvimäki, M. & Harjunen, O. (2022). Pre-analysis plan: Finland's pre-school expansion experiment. <https://doi.org/10.1257/rct.8061-2.1>
- Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201046>
- Neitola, M. (2022). Varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelut. Teoksessa Heiskanen, N. & Syrjämäki, M. (toim.) *Pienet tuetut askeleet. Varhaiskasvatuksen uudistuva arki ja kehittyvät käytännöt*, s. 114–132. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Opetushallitus. (n.d.) Oppilashuolto. <https://www.Opetushallitus.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskeluhoito> Luettu 7.4.2023.
- Opetushallitus. (n.d.) Oppimisen ja koulunkäynnin tuki. <https://www.Opetushallitus.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki> Luettu 7.4.2023.
- Opetushallitus. (2014). Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. https://www.Opetushallitus.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Opetushallitus. (2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. https://www.Opetushallitus.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Opetushallitus. (2021). Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelman perusteet 2021.

https://www.Opetushallitus.fi/sites/default/files/documents/Kaksivuotisen_esiopetuksen_kokeilun_opetussuunnitelman_perusteet_2021.pdf

Opetushallitus. (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.

https://www.Opetushallitus.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2017). Varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lapsen tuen toteuttaminen. Valtakunnallinen selvitys. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisusarja 2017:39. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80737/okm39.pdf>

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (2013/1287). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Perusopetuslaki (628/1998). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980628>

Sarvimäki, M., Alasuutari, M., Harjunen, O., Holvio, A., Izadi, R., Kalland, M., Kuusiholma-Linnamäki, J., Laakso, M.-J., Lerkkanen, M.-K., Muhonen, H., Räsänen, P., Salmela-Aro, K., Saranko, L., Sulkanen, M. & Upadyaya, K. (2023). Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu. Väliraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:19. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-971-4>

Sulkanen, M., Kuusiholma-Linnamäki, J., Alasuutari, M., Saranko, L. & Lerkkanen, M-K. (2023a). Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun seurannan ja arvioinnin tuloksia 2021–2022. Osaraportti 1: Kokeiluasiakirjojen laadinta, arviointi ja käyttöönotto. JYU Reports 21. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

<https://doi.org/10.17011/jyureports/2023/21>

Sulkanen, M., Kuusiholma-Linnamäki, J., Alasuutari, M., Saranko, L., Muhonen H. & Lerkkanen, M-K. (2023b). Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun seurannan ja arvioinnin tuloksia 2021–2022. Osaraportti 2: Kokeilun järjestämistavat, toiminta lapsiryhmissä sekä oppimisen polun jatkumot ja siirtymät. JYU Reports 22. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://doi.org/10.17011/jyureports/2023/22>

Varhaiskasvatuslaki (540/2018). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

Liitteet

Liitetaulukko 1. Veon palveluiden toteutustavat väkiluvultaan eri kokoisten ja toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmässä, opettajakysely (N = 673)

Miten veon palvelut on toteutettu ryhmässäsi?	Väkiluku						Kaikki toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmät (N = 673)	
	Pienet, alle 20 000 (n = 76)		Keskikokoiset, 20 000 – 50 000 (n = 123)		Suuret, yli 50 000 (n = 474)		n	%
	n	%	n	%	n	%		
Ryhmässä työskentelee vakituisesti veo	5	6,6	2	1,6	36	7,6	43	6,4
Päiväkodille on nimetty veo, joka tekee säännöllistä yhteistyötä ryhmän henkilökunnan kanssa (esim. viikoittaiset pienryhmätuokiot)	21	27,6	23	18,7	81	17,1	125	18,6
Päiväkodille on nimetty veo, joka vierailee ryhmässä säännöllisesti havainnoimassa ja konsultoimassa (esim. kiertävä veo)	36	47,4	51	41,5	161	34,0	248	36,8
Päiväkodille on <u>nimetty</u> veo, johon on mahdollista ottaa yhteyttä tarpeen tullen	14	18,4	47	38,2	187	39,5	248	36,8
Päiväkodilla <u>ei ole nimettyä</u> veoa, palveluita on saatavissa vain tarvittaessa	0	0	0	0	9	1,9	9	1,3

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Liitetaulukko 2. Veon palveluiden toteutustavat kielisuhteeltaan erilaisissa toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmissä, opettajakysely (N = 673)

Miten veon palvelut on toteutettu ryhmässäsi?	Kielisuhde				Kaikki toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmät (N = 673)	
	Yksikieliset (n = 409)		Kaksikieliset (n = 206)		n	%
	n	%	n	%		
Ryhmässä työskentelee vakituisesti veo	20	4,9	23	8,7	43	6,4
Päiväkodille on nimetty veo, joka tekee säännöllistä yhteistyötä ryhmän henkilökunnan kanssa (esim. viikoittaiset pienryhmätuokiot)	95	23,2	30	11,4	125	18,6
Päiväkodille on nimetty veo, joka vieraillee ryhmässä säännöllisesti havainnoimassa ja konsultoimassa (esim. kiertävä veo)	171	41,8	77	29,2	248	36,8
Päiväkodille on <u>nimetty</u> veo, johon on mahdollista ottaa yhteyttä tarpeen tullen	122	29,8	126	47,7	248	36,8
Päiväkodilla <u>ei ole nimettyä</u> veoa, palveluita on saatavissa vain tarvittaessa	1	0,2	8	3,0	9	1,3

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Liitetaulukko 3. Veon palveluiden toteutustavat eri suuralueiden toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmissä, opettajakysely (N = 673)

Miten veon palvelut on toteutettu ryhmässäsi?	Suuralue								Kaikki lapsiryhmät (N = 673)	
	Helsinki-Uusimaa (n = 234)		Etelä-Suomi (n = 171)		Länsi-Suomi (n = 110)		Pohjois- ja Itä-Suomi (n = 158)			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ryhmässä työskentelee vakituisesti veo	22	9,1	10	5,8	7	6,4	4	2,5	43	6,4
Päiväkodille on nimetty veo, joka tekee säännöllistä yhteistyötä ryhmän henkilökunnan kanssa (esim. viikoittaiset pienryhmätuokit)	26	11,1	39	22,8	30	27,3	30	19,0	125	18,6
Päiväkodille on nimetty veo, joka vierailee ryhmässä säännöllisesti havainnoimassa ja konsultoimassa (esim. kiertävä veo)	63	26,9	66	38,6	38	34,5	81	51,3	248	36,8
Päiväkodille on <u>nimetty</u> veo, johon on mahdollista ottaa yhteyttä tarpeen tullen	115	49,1	56	32,7	35	31,8	42	26,6	248	36,8
Päiväkodilla <u>ei ole nimettyä</u> veoa, palveluita on saatavissa vain tarvittaessa	8	3,4	-	-	-	-	1	0,6	9	1,3

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Liitetaulukko 4. Veon palveluiden vastaavuus lapsiryhmän 5-vuotiaiden lasten tarpeiden kanssa tarkasteltuna sen perusteella, miten veon palvelut on toteutettu lapsiryhmässä, opettajakysely (N = 836)

Kuinka hyvin saatavilla olevat veon palvelut vastaavat ryhmäsi 5-vuotiaiden lasten tarpeita?	Miten veon palvelut on toteutettu ryhmässäsi?											
	Ryhmässä työskentelee vakituisesti veo (n = 49)		Päiväkodille on nimetty veo, joka tekee säännöllistä yhteistyötä ryhmän henkilökunnan kanssa (esim. viikoittaiset pienryhmätuokit) (n = 172)		Päiväkodille on nimetty veo, joka vieraillee ryhmässä säännöllisesti havainnoimassa ja konsultoimassa (esim. kiertävä veo) (n = 328)		Päiväkodille on <u>ni-</u> metty veo, johon on mahdollista ottaa yhteyttä tarpeen tullen (n = 274)		Päiväkodilla <u>ei ole</u> nimettyä veoa, palveluita on saatavissa vain tarvittaessa (n = 13)		Kaikki lapsiryhmät, joille on kunnassa tarjolla veon palveluita (N= 836)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Erittäin huonosti tai huonosti	0	0	11	6,4	36	11,0	59	21,5	10	76,9	116	13,9
Kohtalaisesti	3	6,1	46	26,7	109	33,2	130	47,4	1	7,7	289	34,6
Hyvin tai erittäin hyvin	46	93,9	115	66,9	183	55,8	85	31,0	2	15,4	431	51,6

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Liitetaulukko 5. Syyt lapsen suunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden toteutumattomuuteen toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmissä suuralueen mukaan tarkasteltuna, opettajakysely (N = 348)

Syyt lapsen suunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden toteutumattomuuteen	Suuralue								Kaikki lapsiryhmät (N= 348)	
	Helsinki-Uusimaa (n = 131)		Etelä-Suomi (n = 94)		Länsi-Suomi (n = 52)		Pohjois- ja Itä-Suomi (n = 71)			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Resurssipula	101	77,1	71	75,5	34	65,4	47	66,2	253	72,7
Riittävän henkilöstön puute	66	50,4	41	43,6	19	36,5	31	43,7	157	45,1
Henkilöstön vaihtuvuus	49	37,4	34	36,2	21	40,4	23	32,4	127	36,5
Monialaisen/moniammatillisen yhteistyön puute tai toimimattomuus	20	15,3	18	19,1	14	26,9	24	33,8	76	21,8
Kelpoisen henkilökunnan puute	39	29,8	10	10,6	3	5,8	8	11,3	60	17,2
Puutteet varhaiskasvatuksen / esiopetuksen käytännöissä	13	9,9	12	12,8	3	5,8	8	11,3	36	10,3
Apuvälineiden puute	8	6,1	11	11,7	2	3,8	12	16,9	33	9,5
Muu	22	16,8	10	20,2	9	17,3	11	15,5	61	17,5

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Liitetaulukko 6. Syyt lapsen suunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden toteutumattomuuteen toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmissä kunnan kieli-suhteen mukaan tarkasteltuna, opettajakysely (N = 348)

Syyt lapsen suunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden toteutumattomuuteen	Kielisuhde				Kaikki lapsiryhmät (N = 348)	
	Yksikieliset (n = 214)		Kaksikieliset (n = 134)		n	%
	n	%	n	%		
Resurssipula	156	72,9	97	72,4	253	72,7
Riittävän henkilöstön puute	91	42,5	66	49,3	157	45,1
Henkilöstön vaihtuvuus	80	37,4	47	35,1	127	36,5
Monialaisen/moniammatillisen yhteistyön puute tai toimimattomuus	55	25,7	21	15,7	76	21,8
Kelpoisen henkilökunnan puute	24	11,2	36	26,9	60	17,2
Puutteet varhaiskasvatuksen / esiopetuksen käytännössä	24	11,2	12	9,0	36	10,3
Apuvälineiden puute	22	10,3	11	8,2	33	9,5
Muu	34	15,9	27	20,1	61	17,5

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Liitetaulukko 7. Syyt lapsen suunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden toteutumattomuuteen toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmissä kunnan väkiluvun mukaan tarkasteltuna, opettajakysely (N = 348)

Syyt lapsen suunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden toteutumattomuuteen	Väkiluku						Kaikki lapsiryhmät (N = 348)	
	Pienet, alle 20 000 (n = 31)		Keskikoiset, 20 000 – 50 000 (n = 69)		Suuret, yli 50 000 (n = 248)			
	n	%	n	%	n	%	n	%
Resurssipula	18	58,1	52	75,4	183	73,8	253	72,7
Riittävän henkilöstön puute	8	25,8	28	40,6	121	48,8	157	45,1
Henkilöstön vaihtuvuus	15	48,4	20	29,0	92	37,1	127	36,5
Monialaisen/moniammatillisen yhteistyön puute tai toimimattomuus	8	25,8	18	26,1	50	20,2	76	21,8
Kelpoisen henkilökunnan puute	3	9,7	12	17,4	45	18,1	60	17,2
Puutteet varhaiskasvatuksen / esiopetuksen käytännöissä	5	16,1	6	8,7	25	10,1	36	10,3
Apuvälineiden puute	4	12,9	5	7,2	24	9,7	33	9,5
Muu	6	19,4	11	15,9	44	17,7	61	17,5

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkittävästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Liitetaulukko 8. Kehityksen ja oppimisen tuen järjestämisen arviointi lapsiryhmässä toimipaikkamäärältään pienten kuntien kokeilu- ja verrokkiryhmissä (N = 181)

	Toimipaikkamäärältään pienten kuntien lapsiryhmät											
	Eri mieltä				Ei eri eikä samaa mieltä				Samaa mieltä			
	Kokeilu ¹		Verrokki ¹		Kokeilu ¹		Verrokki ¹		Kokeilu ¹		Verrokki ¹	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ryhmän henkilöstöllä on osaamista tunnistaa lasten tuen tarpeita	0	0	2	2,4	2	2,1	1	1,2	95	97,9	81	96,4
Ryhmän henkilöstö tuntee kunnassa tarjottavat tuen muodot	0	0	11	13,1	2	2,1	10	11,9	94	97,9	63	75,0
Ryhmän henkilöstöllä on osaamista vastata arjessa lasten tuen tarpeisiin	0	0	5	6,0	6	6,2	1	1,2	91	93,8	78	92,9
Ryhmän henkilöstö tukee lasta heti tuen tarpeen ilmettyä	0	0	7	8,3	7	7,2	4	4,8	90	92,8	73	86,9
Ryhmän henkilöstö tekee yhteistyötä lasten vanhempien kanssa lasten tuen tarpeisiin liittyen	0	0	2	2,4	1	1,0	1	1,2	96	99,0	80	96,4
Tukitoimien vaikutuksia seurataan ja arvioidaan säännöllisesti	2	2,1	4	4,8	4	4,2	8	9,5	90	93,8	72	85,7

¹ Kokeiluryhmien n = 96–97, verrokkiryhmien n = 83–84

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäänös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Liitetaulukko 9. Kehityksen ja oppimisen tuen järjestämisen arviointi lapsiryhmässä toimipaikkamäärältään suurten kuntien kokeilu- ja verrokkiryhmissä (N = 673)

	Toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmät											
	Eri mieltä				Ei eri eikä samaa mieltä				Samaa mieltä			
	Kokeilu ¹		Verrokki ¹		Kokeilu ¹		Verrokki ¹		Kokeilu ¹		Verrokki ¹	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Ryhmän henkilöstöllä on osaamista tunnistaa lasten tuen tarpeita	9	3,3	9	2,2	-	-	2	0,5	263	96,7	390	97,3
Ryhmän henkilöstö tuntee kunnassa tarjottavat tuen muodot	15	5,5	26	6,5	11	4,0	26	6,5	247	90,5	348	87,0
Ryhmän henkilöstöllä on osaamista vastata arjessa lasten tuen tarpeisiin	15	5,5	17	4,3	11	4,0	10	2,5	247	90,5	373	93,3
Ryhmän henkilöstö tukee lasta heti tuen tarpeen ilmettyä	10	3,7	6	1,5	7	2,6	15	3,8	255	93,8	379	94,8
Ryhmän henkilöstö tekee yhteistyötä lasten vanhempien kanssa lasten tuen tarpeisiin liittyen	7	2,6	3	0,8	2	0,7	2	0,5	263	96,7	393	98,7
Tukitoimien vaikutuksia seurataan ja arvioidaan säännöllisesti	9	3,3	8	2,0	6	2,2	17	4,3	256	94,5	371	93,7

¹ Kokeiluryhmien *n* = 271–273, verrokkiryhmien *n* = 396–401

Kirjoittajat

Mimmi Sulkanen, KM, projektitutkija, Opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto, ORCID ID: 0000-0002-6203-4850

Julia Kuusiholma-Linnamäki, KM, projektitutkija, Kasvatustieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto

Maarit Alasuutari, Dos., PsT, professori, Kasvatustieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto, ORCID ID: 0000-0002-4881-632X

Lotta Saranko, KM, projektitutkija, Opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto, ORCID ID: 0000-0002-7237-0081

Marja-Kristiina Lerkanen, Dos., KT, professori, Opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto, ORCID ID: 0000-0002-5709-5800